KÄSIRAAMAT

WALDORFKOOLI LAPSEVANEMALE

Käsiraamat on koostatud 2011. aastal
Eesti Vabade Waldorfkoolide ja -lasteaedade Ühenduse projekti
„Waldorfkool on haridussüsteemi loomulik osa“ raames.
Projekti rahastas Kodanikuühiskonna Sihtkapital (KÜSK).

Redigeeritud 2015. aastal

EESSÕNA

Armas lugeja!

Haridus on kultuuri lahutamatu osa. Mida enam on hariduses valikuvõimalusi ja -vabadust, seda rikkam on ka kultuur.
Waldorfkooli tulihingeliste pooldajatena tahaksime Sulle muidugi kohe öelda, et waldorfkool on parim võimalus. Võib-olla Sa isegi usuksid meid. Ent ühel hetkel seisad nii või teisiti silmitsi küsimusega: MIKS? Igaühe tee vastuseni on individuaalne: kellel käib see südame, kellel mõistuse kaalutluse, kellel oma lapse koolirõõmu kaudu. Mõni jõuab oma teekonnal arusaamiseni, et see tee talle ei sobi...
Olles ühel meelel õpetuse ja kasvatuse põhiküsimustes, on kodu ja kooli koostöös parimal viisil võimalik toetada last tema arenguteel. Seepärast soovime Sulle hoolikat kaalumist, kui oled oma lapsi kooli saatmas. Kõigile neile, kes on waldorfkooli tee aga juba valinud – toredat äratundmist!

Muinasjuttudes on teelahkmel sageli hoiatus. Meie teeotsal võiks see kõlada Artur Alliksaare sõnadega:

Raske on vabadust kanda,
sest vabadus tähendab
maalide mõtlemist,
laulude loomist
ja viiside viimistluspiinu.
Vabadus tähendab võimete sõltumatust,
teadmist oma peaga,
tundmist oma südamega
ja astumist oma jalgadel.

Käsiraamatu koostajate töögrupp

SISUKORD

Missioon ja põhiväärtused 6
I WALDORFPEDAGOOGIKA PÕHIMÕTTED 7
1. Mis on waldorfkool 7
2. Ealisi iseärasusi arvestav pedagoogika 8
2.1 Koolieelne kasvatus 8
2.2. Pedagoogika 7.–14. eluaastani 9
2.3. Pedagoogika pärast 14. eluaastat 11
3. Eesti waldorfkoolide õppekava 13
II IGAPÄEVANE KOOLIELU 14
4. Kooliküpsus 14
5. Koolitee algus – I klass 15
6. Lapsevanema roll koolielus 18
7. Õpetaja roll koolielus 19
8. Koolielu sündmused 20
8.1. Waldorfõppekavaga seotud tegevused 20
8.2. Pühade ja tähtpäevadega seotud traditsioonid 24
9. Lapse tervis 28
10. Kodukord koolides 31
11. Waldorfkooli struktuur ja finantseerimine 31
12. Korduma kippuvad küsimused 36
LISAD 47
LISA 1. Rudolf Steiner – waldorfpedagoogika rajaja 47
LISA 2. Mõisted 50
LISA 3. Hindamise alused 53
LISA 4. Waldorfkooli õppekava skemaatiline puu 54
LISA 5. Lastevanemate kool ja laste huviringid 56
LISA 6. Soovitatav kirjandus 57

Missioon ja põhiväärtused

Eesti waldorfkoolide ja -lasteaedade missioon on parimate võimaluste loomine iseseisvate, sotsiaalselt julgete, emotsionaalselt küpsete ja õppimisvõimeliste inimeste arenguks waldorfpedagoogika kaudu.

Waldorfkooli põhiväärtused:
• turvaline ja lapsesõbralik koolikeskkond;
• lapse ealisi iseärasusi arvestav õppekava;
• lapse individuaalsetest võimetest lähtuv õppe-kasvatustöö;
• põhiainete ja kunstilis-praktiliste ainete tasakaal õppetegevuses;
• õppeainete omavaheline integratsioon;
• õpetajatevaheline koostöö ja kollegiaalne juhtimine;
• hea koostöö lastevanematega.

I WALDORFPEDAGOOGIKA PÕHIMÕTTED

1. Mis on waldorfkool

Waldorfkoolid moodustavad suurima ülemaailmse sõltumatute koolide liikumise. Sõltumatuse all peetakse eelkõige silmas iseseisvust õppekava koostamise osas, kus poliitilised ja majanduslikud huvid ei tohi ette kirjutada hariduse sisu. Koolid on loodud lastevanemate initsiatiivil ja tegutsevad kodanikualgatuse korras. Inimese arengu terviklikul käsitlusel rajanevad waldorfkoolid toimivad edukalt kõige erinevamates kultuurilistes ja ühiskondlik-poliitilistes tingimustes. Paljud waldorfpedagoogika meetodid ja ideed leiavad tänapäeva haridusmaastikul üha laiemat kasutust.
2011. aasta seisuga toetub Rudolf Steineri pedagoogilistele ideedele maailma 65 riigis üle 1000 kooli ning 2000 koolieelse hariduse asutuse. Ajaloolistel põhjustel nimetatakse koole riigiti erinevalt – kas steiner- või waldorfkoolideks.

Waldorfkoolide töö aluseks on antroposoofilise inimeseõpetuse põhimõtted, mille arendas välja Rudolf Steiner. Kesksel kohal on idee inimese keha, hinge ja vaimu tasakaalustatud arengust ning inimest väärtustav lähenemine kasvamisele ja kasvatusele. Õppimist teadmiste ja oskuste omandamise mõttes vaadeldakse kasvatuse ühe osana, mis on isiksuse tervikliku arengu teenistuses.

Esimene waldorfkool – Stuttgarti Vaba Waldorfkool – rajati 1919. a.
Euroopas on koolil õigus nimetada ennast steiner- või waldorfkooliks, kui kool on waldorfkoole ühendava rahvusliku või rahvusvahelise organisatsiooni liige.
Eestis alustati waldorfkoolide rajamist kodanikualgatuse korras 1989. aastal. Esimesed koolid alustasid tööd 1990/1991. õppeaastal.

Aastal 2015 on Eestis kaheksa waldorfkooli (Arukülas, Keilas, Põlvas, Rakveres, Tallinnas, Tartus, Viljandis ja Pärnus) ning kaks ravipedagoogilist kooli erivajadustega lastele.

2. Ealisi iseärasusi arvestav pedagoogika[1]

Waldorfpedagoogika toetub kasvava inimese tundmisele ning inimese arengu tingimuste ja seaduspärasuste arvestamisele. Rudolf Steiner lõi meetodid hingelise ja vaimse tegelikkuse vahetuks uurimiseks ja seega ka inimhinge ja -vaimu uurimiseks. Antropoloogia laiendamine hinge ja vaimu valdkonda (antroposoofia*[2]) on waldorfpedagoogika ja waldorfkoolides töötavate õpetajate tegevuse aluseks.

Waldorfpedagoogika võimaldab sügavamalt arvestada inimese arenguga lapsepõlves ja noorukieas. Inimese areng ei ole lihtsalt teadmiste, vilumuste jms pideva laiendamise protsess, vaid selgelt liigendatud muutuste jada. Lapses toimuvad muutused kujundavad temas üha uueneva suhtumise maailma ning ka teadmiste omandamise viisid. Eriti selgelt toimub see muutus 7. eluaastal ja 12.–14. eluaasta vahel. Kasvatus ja õpetus peab neid vanusega seotud protsesse ergutama ja juhtima inimese igal arenguetapil.

2.1. Koolieelne kasvatus

Lapse arengu esimesel etapil (umbes 7. eluaastani) on kõige tähtsam füüsiline kasvamine. Selles eas on laps väga tundlik kõigele, mis teda ümbritseb. Keskkond mõjutab otseselt tema kas-

---

[1] Lähtetekst: Kranich, E-M. „Vabad waldorfkoolid“, Tln 1991

[2] Siin ja edaspidi viitab tärniga (*) märgitud tekst lisas 2 seletatud mõistetele.

vamist ja arenemist. Laps juhindub nii õppimises, käitumises kui ka keele omandamises ümbritseva elu muljetest. Õppimine toimub matkimise abil, esialgu vahetult, seejärel üha teadlikumalt. Niisugune matkiv õppimine varases lapseeas mõjutab tugevalt keha organite arengut ja on kogu edasise arengu alus.

Selle etapi tähendust tunti waldorfpedagoogikas juba varakult. Waldorflasteaias peab kasvataja silmas iga lapse individuaalsust. Seejuures ergutatakse lastes matkivat tegevust ja õppimist. Mänguasjad ja vahendid on lihtsad, et need arendaks kujutluspilte. Seejuures peab kasvataja igapäevaste jutustuste ja mängude puhul silmas pidama, et need arendaksid lastes kaasaelamise ja -tegemise kõrval ka keeleoskust. Muu hulgas õpivad lapsed sõltuvalt oma vanusest tundma mitmesuguseid tegevusalasid. Vastavalt sellele, kuidas neid tegevusi lastele vahendatakse ja kuidas lapsed neid kaasa teevad, jõuavad need pildiliselt laste meeltesse. Laste intelligentsuse arenemist toetavad erinevad kunstilised tegevused maalimisest ringmängudeni.

2.2. Pedagoogika 7.–14. eluaastani

Seitsmendal eluaastal toimuvad lapses sügavad muutused nii kehalisel kui hingelisel tasandil. Väliselt on sellest kõige selgem märk hammastevahetus. Need sisemised jõud, mis vormisid varases lapsepõlves füüsilist keha, vabanevad nüüd hinge arendamiseks. Vabanevaid jõude tuleb parimal viisil kasutada lapse kujutlusvõime ja loovuse arendamisel. See võimaldab lapsel õpitut sisemiselt läbi tunnetada ja pildiliselt talletada. Õpetaja jutustus on nii ilmekas ja köitev, et laps loob elava kujutluse – see on *pildilise õpetuse** üks pool. Teine pool on kunstiline tegevus lapse väljendusvahendina.

Kujutluspiltide abil mõistab laps seoseid, sisemisi seaduspärasusi, tähendusi ja olemust. Seeläbi tugevneb ka teadvuse ja taju

omavaheline seos. Abstraktne, ainult definitsioonide ja mõistete kaudu õpetamine ei võimalda lapsel kaasa elada, kaasa tunda. Pilt mõjub hingele elustavalt, avardavalt ja süvendavalt. Pildiline õpetus on pedagoogikas valdav 7. ja 14. eluaasta vahel, hinge arengu kõige tundlikumal perioodil.

Isiklik otsustusvõime sünnib enamasti 12.–14. eluaasta paiku. Enne seda tahab laps elu seoseid ning seaduspärasusi meelsasti tundma õppida armastatud autoriteedi vahendusel. Õpetaja saab lapsele autoriteediks, kui ta on võimeline õpetama näitlikult, ergutades lapse kujutlusvõimet ja tundeid. Muinasjutud, legendid ja mütoloogia avaldavad hinge, kaasasündinud iseloomuomaduste ja südametunnistuse arengule märkimisväärset mõju. Pildiline õpetus ei avalda survet, nagu seda teevad intellektuaalne õpetamine või autoritaarselt vahendatud väärtused. Pildid rikastavad lapse hinge ja tugevdavad moraalset tahet.

Kirjutama õppimine ei tähenda ainult ühe oskuse omandamist. Ka täheõpetus on osa pildilisest õpetusest. Tähelood on tihti ainukordsed just konkreetse klassi lastele ning neid võtavad sageli vaimustusega vastu ka lapsed, kellel juba enne kooli tähed selgeks saanud. Lihtsa kunstilise tähekujundi abil areneb ka vormitunnetus. Tähed on lapsele siis vastavate häälikute pildid. Samamoodi juhitakse lapsed arvudeni ja arvudega tehtavate teheteni.

9. ja 10. eluaastal hakkab laps välismaailma teadvustatumalt ja abstraktsemalt mõistma. See muutus on tingitud lapse järjest tugevnevast minateadvusest. Siiani turvatunnet pakkunud ühtne maailm laguneb, laps jõuab enese ja maailma kahesuseni. Eakohane õpetus aitab kaasa, et kaotatud side saaks taasleitud uuel, teadvustatumal moel. Õpetaja ülesanne on avada lapsele maailm selle erinevates valdkondades (ajaloost loodusteadusteni) ning nähtuste ja sündmuste rikkuses. Waldorfkoolides kä-

sitleb õpetaja loodusõpetuse tunnis taimi ja loomi elavalt, nii et õpilased suudaksid ümbritsevasse maailma sisse elada ning mõistaksid taimede ja loomade eluseadusi ja loomade olemust just oma kujutlusjõu ja tunnete abil. Ka ajaloo (sealhulgas kultuuriajaloo) ning ajalooliste isikute mõistmine pole võimalik kujutlusvõimet kasutamata. Üksnes analüüs võib kasvavale inimesele muuta maailma järjest võõramaks ja õppematerjalid vaid väliseks faktikogumiks.

Esimesel kaheksal kooliaastal on kunstilisel ja praktilisel õppetööl eriline kasvatuslik tähendus. Pildiline õppetöö arendab lastes niisugust mõtlemist, mis tungib asjade ja sündmuste olemusse. See paneb õpilasi kaasa elama ja avardab seega nende tundemaailma. Loova kujutluspildi abil vastuvõetut peetakse kõige paremini meeles. Nii on näitlikul õppetööl eriline tähendus ka mälu arendamisele. Õpetajalt nõuab selline töö õppematerjali vaimset ja kunstilist läbitöötamist.

Hinge kujunemisprotsessidele on oluline, et õpetaja saadaks ja jälgiks lapsi nende arengus läbi paljude aastate. Seepärast on oluline, et ühe klassi lastel on esimese kaheksa aasta jooksul kõigis põhiainetes üks õpetaja. Kuna õpetajal on nende kaheksa aasta jooksul oma klassis iga päev vähemalt üks topelttund, saab ta iga õpilast individuaalselt tundma õppida ning see võimaldab siduda õpetuse ja kasvatuse tervikuks. Klassiõpetajale lisaks töötavad õpilastega erinevate ainete (võõrkeeled, kunstilis-praktilised ained, liikumine ja religioon) õpetajad. Sügavam töö lapse ning tema vajaduste mõistmiseks toimubki õpetajate ühistöös – klassi õpetajate kolleegiumi koosolekul.

2.3. Pedagoogika pärast 14. eluaastat

Puberteedieas teeb noor inimene läbi suure muutuse. Ta saab teadlikuks omaenda olemusest. Üleminekul lapsepõlvest nooruki-

ikka loob inimene oma hingejõudude, st mõtte, tunde ja tahte abil ümbritseva maailmaga vabama ja iseseisvama suhte. Tema püüd sisemise ja välise sõltumatuse poole avaldub soovis ise otsustada ning iseseisvalt orienteeruda kaasajas. Õpilases kujunevad ideaalid ja elueesmärgid, nendest ja oma tunnetest otsib nooruk isiklikku sidet maailmaga ja teadvustatud suhet iseendaga. Siit tulenevad uued nõudmised õppetöö sisule ja meetoditele. Nüüd tuleb noorukile pakkuda tingimusi, mille abil saaks temas areneda maailma mitmekesisusest lähtuv otsustusvõime. Seni õpetamise põhirolli kandnud klassiõpetaja asendub klassijuhataja ning aineõpetajatega. Noor inimene õpib iseseisvalt vaatlema ning vaatluste põhjal järeldusi tegema.

Õppetöö omandab põhiainetes enam teadusliku iseloomu. Noortele ei õpetata üksnes hüpoteese ja mudeleid, st teiste mõtteid ja argumente. Õpetus algab fenomenide uurimisest, mille kaudu jõutakse mudelite ja definitsioonideni.

Noore inimese otsustusvõime kujuneb tema maailmamõistmise arenguga. Nii näiteks peab õpilane kunstiajaloo tunnis skulptuuri, maali või arhitektuuriteosesse kõigepealt sisse elama. Alles siis saab ta selle üle otsustada, lähtudes enda arusaamast ja teoste omavahel võrdlemisest. Siit jõutakse esteetilise tunnetuse koolitamiseni. Kirjanduse suurteosed muutuvad mõistetavaks, kui noorukis küpseb arusaam inimese saatusest, inimkarakteritest jne. Otsustusvõime kujunemine on seotud inimese isiksuse arenguga.

Waldorfkool pakub palju praktilisi tegevusi. Nooruki hingejõudude avanemine ja vaimne loovus on tihedalt seotud kunstiga. Järjepidev tegelemine kunsti, muusika ja kirjandusega toetab selles vanuses inimese arengut.

Waldorfkoolid valmistavad ette iseseisvalt hakkama saavaid inimesi. Koolis käsitletakse nii tehnoloogiat, majandusküsimusi, elu- ja töösuhteid, sotsiaalseid probleeme kui ka loodusteaduseid ning matemaatilist analüüsi. Rudolf Steineri põhimõtte kohaselt peab iga õppetund olema õpetus elust.

3. Eesti waldorfkoolide õppekava

Eesti waldorfkoolid töötavad Haridus- ja Teadusministeeriumi poolt väljastatud koolituslubade alusel ning õppetöö põhineb waldorfkoolide raamõppekaval.
(Vt www.waldorf.ee/failid/waldorfkoolide_raamoppekava.pdf)

Igal waldorfkoolil on lisaks oma kooli õppekava, mis võimaldab olla omanäoline. Waldorfkoolide õpilased lõpetavad põhikooli ja gümnaasiumi riiklike eksamite ja lõputunnistustega.

II IGAPÄEVANE KOOLIELU

4. Kooliküpsus

Hulk kooliküpsusele viitavaid tunnuseid räägib seitsmeaastaste laste koolimineku poolt. Kooliküpsus väljendub mitmete kehaliste, vaimsete ja sotsiaalsete tunnuste tervikpildina.

Kehalised muutused
Suurem osa motoorsest arengust on lõpule jõudnud. Umbes seitsmendaks eluaastaks on toimunud esimene sirgumine jäsemetesse: kõigepealt suurenevad käe- ja jalalabad, siis käsivarred ja sääred. Käsivarte pikemaks muutumist näitab nn koolihaare: laps suudab kätt üle pea pannes puudutada sõrmeotstega oma kõrva. Enamikul 7-aastastest on hakanud vahetuma hambad.

Koolilapse mõtlemine
Hakkab arenema abstraktne mälu, mis võimaldab lapsel mälestusi oma mõtlemisprotsessi lülitada. Laps on sõltumata ümbrusest ja olukorrast võimeline oma mälestusi teadlikult juhtima. Nii suudab laps jutustada mõnda lugu, mida ta on kuulnud juba paar päeva tagasi. See, mis tänu matkimisele toimus enne ebateadlikult, saavutatakse nüüdsest alates teadliku õppimisega.

Sotsiaalne kooliküpsus
Sotsiaalselt on laps kooliküps, kui ta suudab koos teistega tegutseda, teisi kuulata ning täiskasvanu abiga enda ja teiste huvisid kooskõlla viia. Lapse tahet saab täiskasvanu sõnade abil üha rohkem suunata, mistõttu järeleaimamisele tuginev instinktiivne aktiivsus kaotab oma tähtsuse. Täielik kohanemine suure klassikollektiiviga saavutatakse tavaliselt teise kooliaasta lõpuks.

Osavus ja keeleline väljendusvõime
Koolikups laps suudab olla paigal ja kuulata jutustust 10–15 minutit, räägitud lugusid täislausetega ümber jutustada, kõiki häälikuid hääldada ja järgi laulda. Kehalise osavuse väljendusena suudab laps ühe käega palli õhku visata ja kinni püüda, hüpata ühel jalal ette-taha, paremale-vasakule, kikivarvul kõndida ja seista ning sõrmedega osavalt peenemaid töid teha. Laps suudab ennast ise riidesse panna ja riidest lahti võtta, kingapaelu siduda ning suudab väljendada oma kehalisi vajadusi. Laps võtab osa majapidamistöödest ja täidab kohustusi, sealhulgas ka neid, mis ei tekita vaimustuspuhangut. Waldorfkoolid ei soovita last enne kooli vastuvõtuvestlusele tulekut spetsiaalselt treenida.

5. Koolitee algus – I klass

Kui laps esimesse klassi tuleb, kohtub ta seal varasemast täiesti teistsuguse maailmaga. Enam ei ole nii palju vabadust liikuda ja tegutseda kui lasteaias. Klassis on igal lapsel oma koht. Kõike juhib ja koordineerib õpetaja. Koos alustatakse päeva, koos tõustakse püsti ja istutakse, ühiselt minnakse õue ja sööma. Esimesse klassi tulnud lapsel aidatakse kõige sellega võimalikult valutult harjuda ja rõõmsalt leppida.

Waldorfpedagoogika arvestab temperamentidega. Temperament on sünnipärane, kuid et mitte areneda ühekülgselt, on õpetaja ülesanne lapsed oma temperamendist välja tuua ja tasakaalustada neid puuduolevaga. Koleerik peaks kohtuma oma koleerilisusega teise koleeriku kaudu, et mõista tema abil oma äärmuslikkust tormakuses, kiirustamises, liigses aktiivsuses ja rahutuses. Flegmaatik peaks nägema teist täielikus heaolus uinuvat ja mitte-midagi-teha-tahtvat flegmaatikut, et ühel hetkel ärgata ja öelda: kuidas võib üks inimene küll nii aeglane ja unine olla!

Waldorfpedagoogika eesmärk on aidata lapsel areneda võimalikult tasakaalukaks inimeseks, kes teab, mida ta elus teha tahab ja kuidas ta seda tahtmist kõige rahumeelsemalt saavutada võib. Aidata otsida elus seda, kuidas saab, ja suunata mitte keskenduma sellele, miks ei saa. Seetõttu räägitakse waldorfkoolides palju tahtest ja tahtekasvatusest. Selleks on koolis tähtsal kohal käeline ja kunstiline tegevus. Tahe areneb tegutsemise, mitte intellektuaalsuse kaudu. Mida väiksem on laps, seda kohasem on tegutsemine ja mitte seletamine, mida ja miks tehakse. Seletused on asjakohased, kui need on hingestatud ja vastavad elu tõsiasjadele.

Ideaalis jaguneb õppeaasta neljanädalasteks epohhideks. Epohhid korduvad omakorda rütmiliselt: vormijoonistamine, emakeel, matemaatika, et siis taas alustada vormijoonistamisega. Nii kuni kooliaasta lõpuni.

Hommikune pea- ehk põhitund kestab 1,5 tundi. Tunniplaanis on veel võõrkeeled, eurütmia ja kunstilised ained: käsitöö, maalimine, voolimine, muusika.

Koolipäevad algavad peatunniga. Tavapäraselt võtab õpetaja lapsi vastu kättpidi tervitades, et iga laps oleks märgatud. Tunni alguses loetakse hommikusalm, millele järgnevad peatunni kolm osa: rütmiline osa, tööosa ning jutustav osa.

Rütmiline osa kaasab ja mõjutab lapse tahet. Loetakse salme ja tehakse rütmilisi harjutusi – emakeeles võivad selleks olla kas erinevad „keeleväänamisharjutused“ või pikemad luuletused, matemaatikas õpitakse korrutustabeli arvuridu rütmide kaudu. Samuti mängitakse flööti ja lauldakse. Siia kuuluvad ka last toetavad temperamendisalmid.
Rütmilisele osale järgneb tööosa. Kui lapsed on rütmilises osas jõudnud rahuseisundisse, on nad valmis peaga tööd tegema,

ehkki esimeses klassis on intellektuaalsuse arendamine vaid tinglik. 7-aastane laps elab fantaasiamaailmas. Maailm on lapse jaoks ilus paik. Nii peaks kõiges, mis teda ümbritseb, peegelduma samuti ilu. Tähed saavad selgeks tähelugude abil. Iga täht sünnib millestki, mis on juba maailmas olemas: nii näiteks võib K olla kuningapoeg, kes hoiab mõõka käes, S-täht võib aga ilmuda sisalikust. Numbridki õpitakse selgeks piltide vahendusel. Samuti toimub arvutamine kujutluspiltide toel. Abivahenditena kasutatakse seejuures kastaneid, kive jms. Vormijoonistamises tegeldakse esimeses klassis sirge ja kaarega. Kõik vormid saavad alguse liikumisest. Õpetaja otsustada on, kuidas just tema õpilased üht või teist vormi kogevad. Näiteks joonistatakse esmalt vorm õhku, seejärel kõnnitakse läbi ja alles viimaks joonistatakse vorm vihikusse.

Esimese klassi laps tegutseb veel matkides. Seepärast on üliolulline, kuidas õpetaja midagi teeb. Kuidas ta seisab, räägib ja tahvlile kirjutab. Mida ta mõtleb ja kuidas maailma suhtub. R. Steiner on öelnud: „Tähtis pole, mida teha, vaid kuidas teha. Kõiki tegevusi saadab huvi ja armastus antud tegevuse vastu.“

Tööosa lõpetab väljahingamine. Tervikuna peaks terve põhitund, koolipäev, kooliaasta ja kogu elu olema üles ehitatud nõnda, et sissehingamise järel oleks võimalik välja hingata ja vastupidi. Sissehingamise all mõeldakse tegevusi, mis nõuavad rohkem keskendumist ja pingutust ning väljahingamise all tegevusi, mis lubavad lõõgastuda ja lihtsalt olla. Tööosa on teatud mõttes teadmiste sissehingamine ja oleks tark lõpetada tööosa väljahingamisega näiteks mõne liikuva mängu abil. Pärast liikumist jaksavad lapsed taas end koguda, et süveneda ja keskenduda muinasjutu kuulamisele tunni jutustavas osas. Lapsed kuulevad terve nädala üht ja sama juttu, et sisse elada selle hingelistesse piltidesse. Nädala lõppedes – reedel – maalivad nad vahakriitidega läbielatust pildi.

6. Lapsevanema roll koolielus

Lapsevanemal on waldorfkoolis väga oluline osa ja kool saab kasvada, kui lastevanemad on kooli juures tegusad. Aktiivse ja abivalmis inimesena osaleb lapsevanem klassi- ja koolielu korraldamises ning on avatud koostööle õpetaja ja kooliga. Huvi waldorfpedagoogika vastu innustab lapsevanemat end täiendama ja arendama.

Kooli ja õpetajate ootused lapsevanemale:

Lapsevanem vastutab oma lapse kasvatamise eest.
- Hoolitseb selle eest, et laps oleks kooli tulles väljapuhanud ja söönud.
- Loob õppimist ja arenemist võimaldavad kodused tingimused, sh minimeerib lapse meedia- ja arvutikasutust. (Vt ka peatükki 9. Lapse tervis)
- Tunneb igapäevaselt huvi lapse käekäigu vastu koolis, sh ka koduste tööde vastu.
- Tagab, et laps jõuab õigel ajal kooli ja tal on koolitööks vajalikud tarbed kaasas.
- Teatab lapse puudumise korral sellest koolipäeva hommikul klassiõpetajale.

Lapsevanem on aktiivne ja abivalmis koostööpartner õpetajale ja koolile.
- Hoiab sidet klassiõpetajaga.
- Aitab korraldada ja võtab osa klassi ja kooli ettevõtmistest (klassi lastevanemate õhtud, peod, kontserdid, laadad, talgud, seltsi üldkoosolekud ja loengud).

Lapsevanem on huvitatud ja teadlik waldorfpedagoogikast.
- Austab waldorfpedagoogilise õppekava põhimõtteid ja õpetaja tööd.

Lapsevanem on huvitatud kooli arengust.
- Täidab oma lepingulisi kohustusi.
- Osaleb võimaluste kohaselt kooli pidava seltsi/ühingu töös (töögruppides ja juhatuses ning on valmis vabatahtlikuks tööks seltsi heaks). (Vt ka peatükki 11. Waldorfkooli struktuur ning finantseerimine.)

7. Õpetaja roll koolielus

Õpetajal on waldorfkoolis väga tähtis osa olla iga lapse ning klassi kui terviku õpi- ja arenguvajadusi arvestav kasvatuskunstnik. Pedagoogilise kunstimeisterlikkuse tõstmiseks peab õpetaja ka ise olema innustunud õppija. Õpetaja loob ja hoiab usalduslikke suhteid kooli ja vanemate vahel.

Kooli ja lastevanemate ootused õpetajale:

- südamega töötamine ja enesekasvatus;
- laste mõistmine ja austamine sellistena, nagu nad on, nende tervikliku arengu toetamine;
- koostöö lastevanematega – algatamine ja vastutamine;
- tegutsemine teiste õpetajatega ühise meeskonnana ja kogu kooli idee kandjana;
- õpetaja kutse kvalifikatsiooninõuetele vastav haridus ning waldorfpedagoogika põhialuste tundmine.

8. Koolielu sündmused

8.1. Waldorfõppekavaga seotud tegevused

Vanad ametid 3. – 4. klassis
3.–4. klassis algab koduloo õppimine. Vanade ametitega tutvumine täiendab koduloos õpetatavat. 9. eluaasta paiku märkame olulist murrangut lapse maailmatajus: ühtne turvaline maailm jaguneb „minu" (ehk lapse sisemiseks) ja ümbritsevaks maailmaks. Välismaailma on nüüd võimalik järk-järgult avastama hakata. Töine tegevus võimaldab lapsel kõige selgemini tunnetada tegelikkust, loodusseadusi, asjade ja nähtuste omavahelisi seoseid. 9–10-aastased lapsed tegelevad suurima rõõmu ja entusiasmiga põllu- ning talutöödega, nagu näiteks maa kündmine, vilja külvamine ja koristamine, lammaste pügamine, koorevõi valmistamine vms. Nii muutub kodukoha aja- ning kultuurilugu tema jaoks praktiliseks elamuseks. Põllutöid tehakse agraarühiskonnale omasel viisil, võimaluse korral vanu tööriistu kasutades. Miks? Meie põhiülesanne selles vanuses olevate laste puhul on kontakti uuestiloomine maailmaga. Kui viiksime lapsed modernsesse leivatehasesse, näeksid nad ülimalt mehhaniseeritud protsessi rohkete masinate ja keeruliste juhtimissüsteemidega. Laps saaks sealt kogemuse, et leivaküpsetamine on väga keeruline ja tema sellega kindlasti hakkama ei saa. Oma kätega kasvatatud viljast leiva küpsetamine täidab klassi õnnestumisrõõmuga.

Samasuguse entusiasmiga kasvab ka plaan midagi ehitada. Eesti waldorfkoolide juurde on õpilased vanemate abiga rajanud mitmeid ehitisi: mängu- ja puhkemaju, kiikesid ja ronimisredeleid lasteaiale, püstkodasid, sildu, kooliväravad, müür jne.

Olümpiamängud 5. klassis
Vanade kultuuride tundmaõppimine algab 5. klassi ajalootundides. Alustatakse Vana-Indiast ja jõutakse Antiik-Kreeka kultuuri-

ni, mis on ühtlasi selle kooliaasta läbiv teema. 11–12-aastane laps on oma arengus kui väike muinasaja kreeklane: ta on liikuv, elurõõmus, harmooniline. Olümpiamängudega süvendatakse teadmisi Vana-Kreeka ajaloost ning saadakse ehedaid võistluskogemusi.

Esimesed waldorfkoolide 5. klasside olümpiamängud toimusid 2003. aastal Aruküla Vabas Waldorfkoolis. Praeguseks on sellest saanud igakevadine traditsioon, kus Eesti waldorfkoolide kõrval on osalenud külalisi ka teistest koolidest. Spordipidu kestab tavaliselt kaks päeva. Noored sportlased, kohtunikud ning linnapead on ajastukohaselt rõivastunud, kantakse linna või linnade vappe, odasid, kilpe ning tõrvikuid. Avamisel peetakse kõnesid, antakse vanne, süüdatakse tuli. Võistlusaladeks on maadlus, kettaheide, odavise, kõrgushüpe, kaugushüpe, kilbijooks, maraton ja kaarikuvõidusõit. Õhtu veedetakse samuti Kreeka-teemaliselt: söök, laulud, tantsud, oodide esitamine, näitemängud jne. Kogu ürituse valmistavad ette ühe waldorfkooli 5. klassi õpilased koos oma vanemate ning õpetajatega.

Klassinäidend 8. klassis

Murdeeas otsib noor inimene taas uut suhet iseenda ja maailmaga. See on kohane aeg tegelda põhjalikumalt draamaõpetusega. Draamaõppe keskmeks on töö kõne ja žestiga. Draamaharjutused võimaldavad kogeda senisest erinevaid eneseavaldusi, näha nii ennast kui kaaslasi uues valguses. Igaühe individuaalsest panusest vormub ühine tervik.

Õppekavas on erinevaid draamaõpetuse elemente, seda nii õppemetoodikas kui erinevate ainete (nt emakeel, muusikaõpetus, eurütmia) sisus: mängud, suhtlemis- ja rollimängud, luule esitamine koos lavastuslike elementidega, ühisretsitatsioonid jne.

8. klassis lavastatakse tavaliselt üks maailma või eesti kirjandusklassikasse kuuluv näidend, harvemini on alustekstiks omalooming. Näidendist saab kooliaasta suurprojekt, mis koos lavakujunduse, helitausta ning kostüümide kavandamise ja võimalusel valmistamisega hõlmab emakeele ja kirjanduse, tööõpetuse ning muusikaõpetuse tunde. Lavastust etendatakse kevadel koolirahvale ja lastevanematele.

Aastatöö 8. klassis

8. klassi aastatöö teeb õpilane iseseisvalt, valides endale huvitava ning jõukohase teema. Töö näitab õpilase iseseisvat töö planeerimise ja teostamise oskust. Aastatöö vorm on kas uurimuslik või kunstilis-praktiline. Igal aastatööl on õpetajate kolleegiumi poolt kinnitatud juhendaja.

Aastatööde esitlemine toimub kevadel kooli avatud üritusena. Aastatööde kaudu väärtustab waldorfkool kõiki põhipädevusi (õpi-, tegevus- ja väärtuspädevus) ning loob alternatiivi ainult õpipädevustel põhinevatele teoreetilistele eksamitele.

Näiteid kunstilis-praktilistest aastatöödest: käsitöö (rahvariiete komplektid, tuhandetest seibidest rõngassärk, erinevad õmblustööd), maketid, mööbli valmistamine ja restaureerimine, raamatute, (proosa-, luule-, kokaraamatud jmt) ja näidendite kirjutamine, erinevad ehitised, digitaalne looming (muusika ja kodulehtede tegemine).

Näiteid uurimuslikest aastatöödest: ajaloos (moekunst, koduuurimuslikud tööd, sugupuu), bioloogias (mõõkvaalad, mais), emakeeles (koolisläng, luule, kirjandusteosed) jne.

Metsanduspraktikum 10. klassis

10. klassi noor on õppinud tundma taimi ja loomi ning nende liigirikkust. Metsanduspraktika annab talle võimaluse avardada

oma kujutluspilti metsast kui ökosüsteemist ja õppida tundma metsa majandamise põhitõdesid.

Metsanduspraktika eesmärk on vaadelda metsa kui tervikut, selle põhilisi osi ja valitsevaid seaduspärasid, metsa hinnata ja metsakasvatust planeerida, teha lihtsamaid metsatöid ning uurida inimese ja metsa seoseid.

Maamõõtmise praktika 11. klassis

Maamõõtmispraktika annab võimaluse matemaatikas trigonomeetriakursuses õpitut praktiliselt rakendada. Siin kogetakse, kuidas oluline pole mitte ainult seoste mõistmine, vaid ka täpne arvutamine ja selle kontrollimine. Õpilane, kellele klassis valmistab raskusi keerukamate seoste mõistmine, võib praktiliste tööde kaudu, kindlust ja usaldatavust rõhutava aspekti abil, leida uue suhte matemaatikaga.

Praktiliselt tehakse läbi sammud maastikul mõõtmisest kuni kaardijoonistamiseni. Õpitakse tundma maa-ala plaani ja selle tähtsust planeerimise alusena. Õpitakse püstitama tööeesmärki, koostama tööde ajalist plaani, organiseerima andmeid, kasutama mõõteriistu ja joonestusvahendeid. Vajalikud on hoolikus, kannatlikkus ja kriitiline enesehindamine. Õpilased õpivad tundma erinevaid veaallikaid ja omandavad praktilise täpsusemõiste. Mõõtmised toimuvad grupitööna, harjutatakse tööde jaotamist.

Draamaõpetus 11. klassis

11. klassis on taas võimalus tegelda draamaõpetusega. Selle käigus pööratakse tähelepanu kõneharjutustele, analüüsitakse ning õpitakse esitama erinevaid tekste ja sooritatakse liikumisharjutusi, mis kuuluvad draamakunsti juurde. Draamaõpetuse eesmärk on aidata noorel inimesel leida iseennast, panna ennast proovile teiste rolle kehastades ning parandada eneseväljendusoskust ja sotsiaalseid võimeid.

Aastatöö 11. klassis
Waldorfkooli 11. klassis tehakse aastatöö, mis on mahukam ja mitmekülgsem kui 8. klassis. Aastatöö pedagoogiline eesmärk on kogeda oma töövõimet, planeerida ning teostada töö pikema aja vältel. See võib olla uurimustöö või kunstilis-praktiline töö, mis esitatakse avalikult aasta lõpus. Tööd hindab kooli moodustatud komisjon.

Sotsiaalpraktika 12. klassis
Sotsiaalpraktika annab õpilastele võimaluse arendada empaatia-võimet ja vastutustunnet, õppida olukorrale vastavat tegutsemist. Praktikanädal nõuab eelkõige võimet või pingutust hoida tagaplaanil isiklikke huvisid, pühenduda isetult uutele sotsiaalsetele kogemustele ja abistada kaasinimesi. Kogemus sotsiaalses valdkonnas pakub noortele võimaluse uue teadvuse kujunemiseks. Õpilased saavad tajuda enda rolli teiste inimeste elus ja ühiskonna arengus.

Praktikaasutusteks on haiglad, ravipedagoogilised asutused, lasteaiad ja -kodud jms. Vastuvõttev asutus määrab noortele omapoolse juhendaja-koordinaatori.

Sotsiaalpraktikal kohtuvad noored ühiskonnas tuge vajavate inimestega, omandavad oskusi nende aitamiseks, elavad läbi päevaringi sotsiaalses asutuses, õpivad võtma vastutust teiste inimeste eest ja käituma situatsioonile vastavalt, õpivad tundma sotsiaalasutuse ajalugu ja ülesehitust, puutuvad kokku probleemidega, mida tuleb ette pedagoogilise ja hooldepersonali töös.

8.2. Pühade ja tähtpäevadega seotud traditsioonid

1. klassi esimene koolipäev
Esimene koolipäev on alati ainulaadne. Meie koolides saadab klassiõpetaja lapsi enamasti 8 aastat, seegi annab 1. septembri

kohtumisele oma tähenduse. Mõnes koolis tulevad lapsed läbi lille-, teisal läbi siidloorivärava. Mõned laulu saatel, teised vanemate koolikaaslaste käekõrval. Pärast ühist pidulikku osa järgneb esimene tund. Mida seal tehakse, seda tuleb teil küsida oma lastelt. Küllap nemad juba teavad!

Kuupeod

Waldorfkoolides tavapärased kuupeod on kooli ühisüritused, kus klassid tervikkoosseisudes esitavad kuu jooksul (s.o üks ainetsükkel) põhi- või ainetundides õpitut. Eesmärk pole mitte esineda ja selle nimel harjutada, vaid vormistada koolitundides õpitu kunstiliseks etteasteks. Esitatakse valme, luuletusi, lühinäidendeid või kõnekoore võõr- ja emakeele tundidest, rütmiharjutusi või arvuridu matemaatikast, püramiide liikumistunnist, improvisatsioone, kaanoneid, klassiorkestreid muusikatundidest jne.

Mõned kuupeod langevad kokku tähtpäevade või aastapühadega (miikaelipäev, jõulud, kooli ja vabariigi sünnipäev jt). Siis on ka etteasted valdavalt teemakohased.

Miikaelipäev

Eestlased teavad hästi, et igal oinal on oma mihklipäev. Kirikuaastas on sama päev peaingel Miikaeli püha. Mõlemad on sügispühad. Mihklipäev oli pidude ja kooskäimiste aeg, sest sel päeval lõppes 19. sajandil karjatamishooaeg ja karjaste tööleping – karjane sai kooli minna. Samuti lõppesid mihklipäevaga kevadel jüripäeva ajal kaubeldud teenijate ehk suviliste lepingud. Lõppes ka soe ja valge suveaeg ning algas talvise kalendri arvestus. Miikaelipäeval meenutatakse vana legendi sellest, kuidas ingel Miikael (erinevates versioonides ka tema maine kehastus püha Jüri) aheldas lohe, kurjuse jõudude esindaja. Miikaeli jõud ja valgus kutsub igaüht ära tundma lohesid iseendas ning annab lootust, et nende aheldamise jõud on kõigis meis olemas. Koolides on terve miikaelinädal eriline: valmistutakse kuupeoks, mõnes koo-

lis ka terveks legendi taaselustavaks etenduseks, korraldatakse julguseproove ja ülekoolilisi mänge.

Õpetajate päev

Kes ei mäletaks oma kooliajast õpetajate päevi! See traditsioon on üks väheseid, mis vanemate endi kooliajast pea muutumatuna edasi on kandunud. Ikka õpetavad klassides vanemate klasside õpilased, ikka tehakse nalja, ikka saavad õpetajad istuda kohvi- ja koogilauas. 12. klassi õpilastega vaadatakse ühiselt päevale tagasi: mida said õpilased õpetaja rollis kogeda ja uut õppida. Vahetatud kogemused on kasulikud mõlemale poolele.

Laternapidu

Laternapidu on paljudele lastele tuttav juba lasteaiast. Koolis säilitab see oma tähtsuse ennekõike algklassides. Pidu toimub novembris, mardipäeva paiku. Suurim ettevalmistustöö on laternate valmistamine. Vaikse peo juurde kuulub kindlasti jalutuskäik õhtuhämaras koos põlevate laternate ja lauluga. Kellel õnnestub, jõuab põleva laternaga koduni välja. Mõnes koolis valmistavad laternaid kõik klassid, vanusest lähtuvalt meisterdatakse ka erilisemaid ja keerukamaid.

Advendispiraal

Advendiaeg on ootuse aeg. Ümbritsevas looduses kasvav pimedus tekitab palava soovi valguse järele. Advendispiraalis (tavaliselt laotakse see põrandale kuuseokstest) süüdatav küünlatuli sümboliseerib hingevalgust, mis jõulude eel ja ajal taas reaalseks kogemuseks saab. Meeleolu aitavad luua jõulujutt, küünla süütamist saatev muusika või laul. Lapsed käivad jõuluspiraalis ühekaupa, klassi- või lasteaiakaaslased saavad valguse järel käimist koos teistega veel mitmekordselt sisemiselt läbi elada. Tegemist on kooliaasta ühe kaunima traditsiooniga.

Jõuluootus ja jõulud
Mõnes koolis algavad advendiaja hommikud ühislaulmistega. Advendiajal koristatakse ja kaunistatakse koolimaja. Valmistutakse jõulukontserdiks, kus igal klassil täita oma roll. Õige tunde, lõhna ja maitse annavad jõuluootusele heategevuslikud jõululaadad. Lisaks laadakaubale, mille on valmistanud lapsed ja vanemad, kutsutakse suurematele laatadele kauplema ka väikeettevõtjaid, öko- ja mahetoodete pakkujaid. Kindlasti töötab kohvik, eraldi tegevust pakutakse lastele, on nähtud nii laadamoosekante kui klasside etteasteid, toimub loterii, vahel ka oksjon. Paljud „vanad olijad“ viibivad laadal terve päeva, et lõpuks ometi kõik kohtumata kohtumised teoks teha ja rääkimata jutud ära rääkida. Laadalt saadud heategevuslik tulu kasutatakse seltsi seatud eesmärgil.

Jõulukontsert on kontsert selle parimas tähenduses: koolipere on koos, kõlavad laulud ja muusika, evangeeliumitekst ja luule, põlevad küünlad. Imeline ilu katab argipäeva ja harjutustundide vaevad.

Vastlapäev
Mõne kooli vastlapäev viib koolipere linnast välja, teistel on õnn koolimaja kõrval mäenõlval liuelda. Mõnel pool on koos vene keele õppimisega tähistatud tervet pikka vastlanädalat maslenitsat, ning ka pliine küpsetatud. Külla on tulnud õlgedest Maslenitsa ise, kes hiljem koos kõige halva ja vanaga tseremoniaalselt ära põletatakse. Ka Inglismaal tuntud üleküla-jalgpalli on mängitud. Igal juhul on ühist lõbu ja lusti küllaga ning pakutakse vastlakukleid ja herne- või oasuppi. Mõnes koolis esitatakse ka lõbus vastlanäidend.

Ülestõusmispühad
Sama tähtis kui pühad ise on ettevalmistusaeg, mille jooksul kogetakse looduse taasärkamist. Ajaloo ning religiooniõpetuse tee-

maliste vestluste taustal on võimalik mõelda inimeseks olemise küsimuste üle. Ülestõusmispühi tähistatakse erinevalt: kontsert, labürindi läbimine, munade veeretamine munalomkal. Labürint ei ole sõnades seletatav, selle pimedaid keerdkäike koos lõpus kumava valgusega peab ise kogema. Labürindi lõpus inglilt kingiks saadud seemne saab lillepotti panna ning hiljem kodus suvi läbi oma taime kasvamist vaadelda.

Emadepäev
Emadepäeva tähistavad koolides armsad kontserdid ja emadele mõeldes valmistatud kaardid ning kingitused.

Avatud uste päev kevadel ja/või sügisel
Avatud uksed on traditsiooniline vorm, mille sisu erineb nii kooliti kui ka aastati. Kes ootab külalisi koolitunde kaema, kes korraldab pigem puhkepäeval toreda ülekoolilise ürituse, kus külalised end koolis tehtava-õpitavaga kurssi saavad viia. Lahtiste uste päevade juurde kuuluvad sageli näitused ning vestlused huvilistega.

Viimane koolikell
Viimane koolikell lööb nii põhikooli kui ka gümnaasiumi lõpetajatele enne eksamiaja algust. Kõik sinna juurde kuuluv on üsna sarnane Sinu kooliajaga, armas lapsevanem: põlvpüksid ja miniseelikud, vallatud tutid ja lemmikmänguasjad. Oh õnnis lapsepõlv, sa kesta veel... Viimast korda saadakse osa põhitunnist, nii nagu ta algklassides oli, tehakse ringkäik koolis, mängitakse.

9. Lapse tervis

Waldorfkoolis väärtustatakse seisukohta, et kasvamis- ja õppimisprotsess peab samaaegselt olema tervendamisprotsess. Lapse kasvamiseks ja arenemiseks parim keskkond on selline, kus

lapsega tegelevad ja teda ümbritsevad täiskasvanud tegutsevad üksmeelselt, n-ö „rahus maailma ja iseendaga“.

Kooli minevale lapsele on tähtis, et lapsevanem usaldaks õpetajat ja kooli ning õpetaja lapsevanemat. Kuni puberteedini on lapse tervisliku arengu huvides vajalik õpetaja autoriteet – võimalus oma õpetajat austada ja temasse kiinduda. Hilisemas elus kingib see jõudu ja kindlustunnet. Kooli ja kodu erimeelsuste korral tajub laps täiskasvanu sisemisi konflikte ja see häirib teda. Waldorfkoolide kogemus näitab, et lapsevanema huvi lapse, klassi ja kooli tegemiste vastu (koosolekutel ja kontsertidel käimine, loengutel-seminaridel osalemine, ühistöödes kaasalöömine) toetab last tema haridusteel.

Lapse tervise seisukohast on vanemal oluline silmas pidada järgmisi küsimusi:
- Millal on mul piisavalt aega lapse uue eluetapi hoomamiseks?
- Kuidas näitan üles huvi lapse koolitegemiste vastu?
- Kas ma märkan midagi tunnustust väärivat, kas ja kuidas seda tunnustan?
- Kas märkan tunnustada ka lapse sõpra, klassikaaslast, klassiõpetajat, teisi õpetajaid, teisi emasid-isasid?

Lapsele annavad õppimiseks jõudu lihtsad ja armsad asjad!

Hommikul, kui laps jõuab kooli, peaks ta olema välja puhanud. Vaadake, lugege kokku, mitu tundi teie laps saab magada. Kas seda on piisavalt? Seadke sisse õhtune magamaminekuaeg, et koolilaps oleks hommikuks puhanud. Hinnake, kas teie laps on „õhtuvirge” või „hommikuvirge”. Kasutage leebeid nippe, et „öökulli” varem voodisse meelitada. Piirake meedia tarbimist, eriti pühapäeval. Koolinädala alguses põhjustab pühapäevane liigne telesaadete ja filmide vaatamine ning arvuti kasutamine keskendumisvõime puudulikkust.

Laps peaks hommikul olema söönud. Lapse veresuhkru tase langeb hommikul koolitööga kiiresti. Kui kõht on tühi, on laps tujutu, väsinud või rahutu. Koolilaps on ärgas, kui ta on tervislikult toidetud. Soovitame kaasa võtta võileiva, et pärast põhitundi koos klassikaaslastega teed juua ja süüa. Soovitame lapsel koolis sooja toitu süüa. Seedeelundid saavad oma ülesannet täita kõige paremini siis, kui nad töötavad rütmiliselt ehk kindlatel kellaaegadel päevas. Pakkuge lapsele ka kodus võimalikult tervislikku toitu.

Laps peab hommikul jõudma kooli õigel ajal. Ärge jääge hiljaks! Lapse tervisele mõjub hästi, kui ta saab koolielu algusega kogu eluks kaasa tunde, et tööpäeva algus on tähtis. Waldorfkooli laps tunneb, et teda on märgatud, ta alustab päeva käepigistusega ja tervitusega õpetajale silma vaadates. See loob kindlustunde kogu päevaks.

Haiget last ei tohi kooli saata. Kindlasti on haigusest vaja teada anda klassiõpetajale. Laps vajab paranemiseks eelkõige rahu. Palavikuga kulgevad haigused aitavad areneda lapse immuunsüsteemil, mistõttu ei soovitata liiga kergekäeliselt anda palavikualandajaid ja antibiootikume. Palavikuga haiguste läbipõdemine lapseeas aitab ära hoida hilisemaid kroonilisi haigusi ja allergiaid (vt PARSIFALi uuring 2006).

Kooli astumisel on vajalik perearsti poolt väljastatav lapse tervisekaart, kuhu kooliarst saab kanda igal aastal tehtava arstliku läbivaatuse tulemused. Lapse vaatluste ja arenguvestluste läbiviimisel on arstil oluline roll ning ta osaleb võimaluse korral ka laste kooli vastuvõtmisel. Arst vastab lapsevanema küsimustele ja peab loenguid lapse arengu ja tervise teemadel.

Vaktsineerida saab perearsti tervisekaardis olevate andmete olemasolu korral riikliku vaktsineerimiskalendri kohaselt lapsevane-

ma kirjalikul nõusolekul. Vaktsineerimist viib läbi kas kooli- või perearst vastavalt igas konkreetses koolis kokkulepitud korrale, millest lastevanemaid teavitatakse.
Ärge unustage, et lapsega tuleb kaks korda aastas ka hambaarsti juures käia!

Meedia ja laps
Soovitame tungivalt lapse tervisliku arengu tagamiseks piirata teleri vaatamist ja arvuti kasutamist.

Alla 12-aastase lapse ööpäeva sisse ei tohi jääda ekraani põrnitsemise tunde. See on vanus, kus nägemistajud ja nägemisprotsess mõjutavad veel kujunevat ning küpsevat aju närvistruktuuride peent võrgustikku. See vajab kujunemisel lisaks teiste meelte tuge – laps peab saama nähtut ka kompida, ruumiliselt tasakaalu- ja soojusmeelega aduda, liikumisega täiendada. Ekraanilt nähtu ei toeta aktiivset, iseseisvat ja loovat mõtte ning loogika arengut. Pakkuge oma peres lastele muud: liikumismänge, kogupere lauamänge, kehalist aktiivsust. Looduse vaatlemine äratab lapses võimed, mis on varandus kogu eluks.

10. Kodukord koolides

Tartu Waldorfgümaasiumi kodukord:
http://www.waldorfkool.info/page.php?p=90
Tallinna Vaba Waldorfkooli kodukord:
http://tallinn.waldorf.ee/kool/dokumendid/kodukord

11. Waldorfkooli struktuur ja finantseerimine

Waldorfkoolid ja -lasteaiad on loodud lastevanemate initsiatiivil ja enamik neist tegutseb kodanikualgatuse korras.

Eestis waldorfkoolide ja -lasteaedade haldamiseks loodud vabaühendused:

- Aruküla Vabakooli Selts – Aruküla Vaba Waldorfkool, waldorflasteaed
- Haridus- ja Kultuuriselts Läte – Erakool Läte
- Haridus- ja Kultuuriselts Meelespea – Tallinna waldorflasteaed Meelespea
- Haridus- ja Kultuuriselts Tuulemaa – Tallinna Vaba Waldorfkool, Tallinna waldorflasteaed
- Herbert Hahni Selts – Herbert Hahni Kool
- Meie Mängurühm – lastehoid Tartus
- Rakvere Eragümnaasiumi Hariduskogu – Rakvere eralasteaed Kaur
- Rakvere Vabakooli Selts – Rakvere Vanalinna Kool
- Rosma Haridusselts – Johannese Kool ja Lasteaed Rosmal
- Tartu Vaba Waldorfkooli Selts – Tartu Waldorfgümnaasium
- Viljandi Vaba Waldorfkooli Ühing – Viljandi Vaba Waldorfkool, waldorflasteaed

Kohaliku omavalitsuse haldusalas on üks kool ja lasteaed:

- Tartu Maarja Kool ja lasteaed – Tartu linna ravipedagoogiline kool

Seltsi juhtimise üks peamisi põhimõtteid on kollegiaalne juhtimine. Kollegiaalsus juhtimisorganites tähendab, et küsimusi käsitletakse ühiselt tervikut analüüsides ning vastutus jaguneb teatud ajaks üksikutele isikutele ja/või väiksematele gruppidele.

Vabaühenduse (seltsi) kõrgemaks otsustuskoguks on üldkoosolek. Üldkoosoleku kutsub kokku juhatus tavaliselt kaks korda aastas – kevadel ja sügisel. Üldkoosolek täidab enamasti ka hoolekogu rolli.

Seltsi igapäevatööd juhib üldkoosolekul valitud juhatus. Juhatus koosneb vabatahtlikkuse alusel tegutsevatest lastevanematest ning kooli- ja lasteaiaõpetajatest. Juhatus vastutab kooli ja seltsi majandusliku ning õigusliku poole eest, sh arengukavade ja põhikirjade ettevalmistamine üldkoosolekul kinnitamiseks, õpilaste ja vanemate avalduste ja ettepanekute arutamine jms. Igapäevasemal ja praktilisemal tasandil viib eesmärke ellu juhatuse palgatud personal. Kõiksuguste tegevuste või projektide puhul kaasatakse lapsevanemaid, kes aitavad kaasa seltsi arengule.

Selts ja kool juhinduvad oma töös Eesti Vabariigi haridusseadusest, erakooliseadusest, mittetulundusühingute seadusest ning põhikooli- ja gümnaasiumiseadusest.

Pedagoogilise poole eest vastutab õpetajate kolleegium. Õpetajad saavad kokku kord nädalas kolleegiumi koosolekul. Otsused võetakse vastu ühiselt ja soovitatavalt konsensuslikult. Õpetajate kolleegiumi koosoleku juhtimise eest vastutab kolleegiumi juhataja/juhatus, keda valitakse igal aastal uuesti.

Lisaks on loodud Eesti Vabade Waldorfkoolide ja -lasteaedade Ühendus (EVWLÜ), mis koondab Eestis tegutsevaid organisatsioone. Ühendus on samuti mittetulundusühing ning selle eesmärk on esindada waldorfkoole ja -lasteaedu riiklikul tasemel, korraldada koolitusi õpetajatele, esindada Eesti waldorfkoole rahvusvahelisel tasandil jms.

Seltsidel on järgmised peamised sissetulekuallikad: riiklik toetus ehk nn pearaha, kohalike omavalitsuste toetus, vanemate poolt tasutav koolitustasu. Lisaks veel seltsi liikmemaksud, annetused, fondidest saadud projektitoetused ning seltsi korraldatud laatade, koolituste ja õpitubade tulu jms. Kogu teenitav tulu suunatakse põhikirjas väljatoodud eesmärkide saavutamiseks.

Organisatsiooni struktuur
(kooliti on eripärasid)

Nt nõukogu/hoolekogu funktsioonid on väiksemas koolis juhatuse, kolleegiumi ja töörühmade vahel jaotatud.

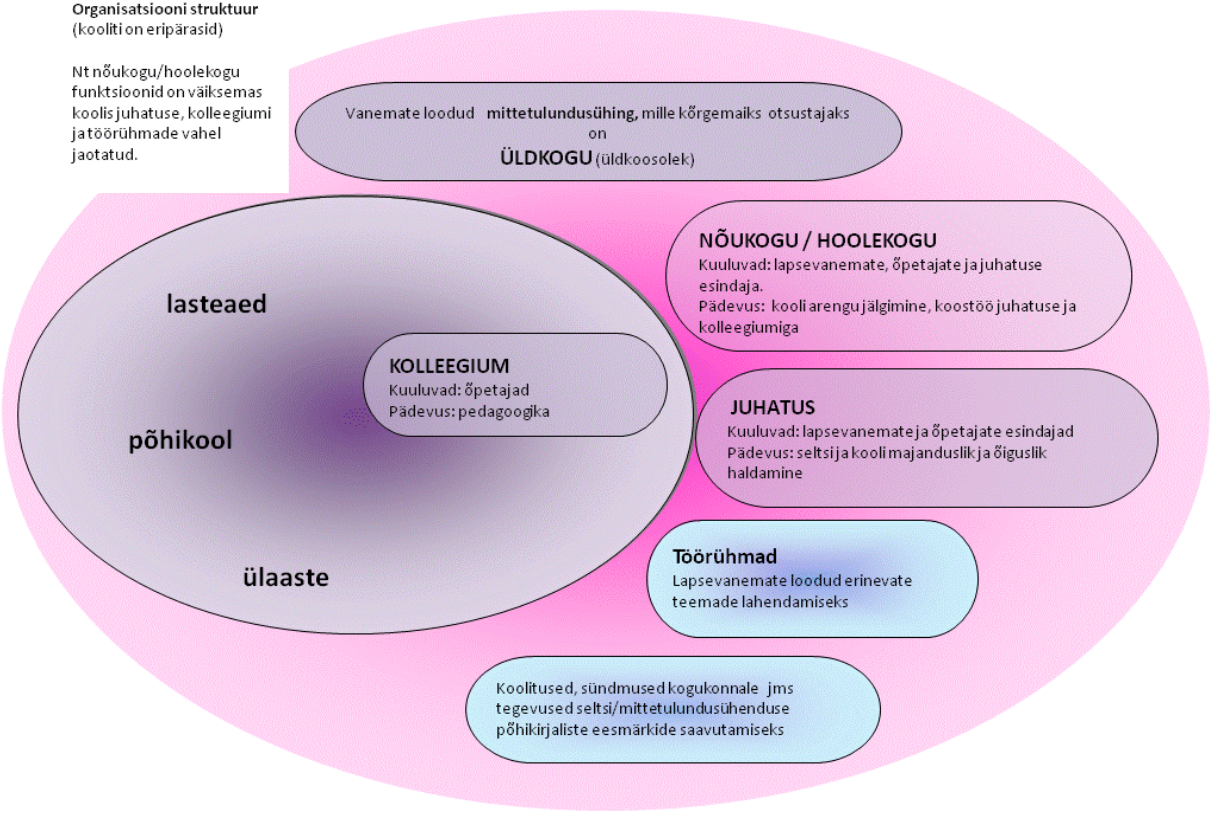

Waldorfkoolide finantseerimise skeem. Proportsioonid on tinglikud, kooliti erinevad.

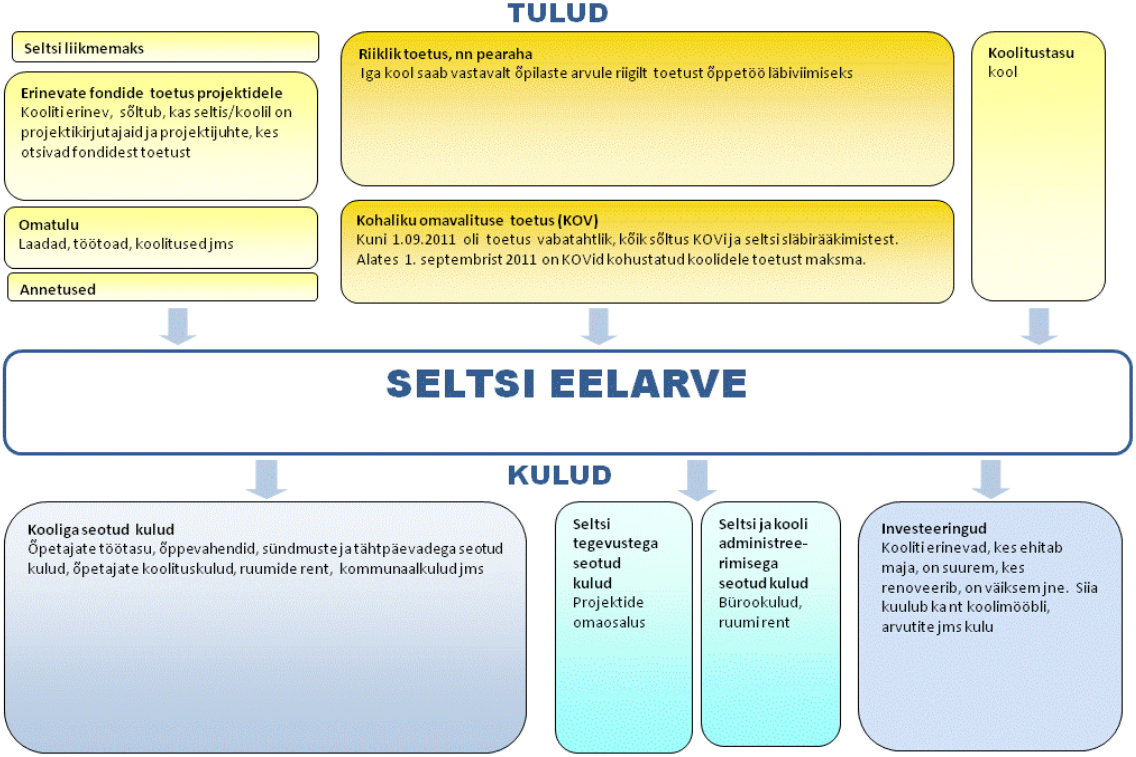

12. Korduma kippuvad küsimused

Mida tähendab vanemate loodud kool?
Waldorfkoolide rajajateks on lastevanemad, kelle initsiatiivil on loodud koole pidavad mittetulundusühingud ja kelle kanda on kooli majanduslik ja õiguslik pool.

Kuidas ja kui palju osaleb lapsevanem kooli tegemistes?
Lapsevanem aitab korraldada ja võtab osa klassi ja kooli ettevõtmistest (klassi lastevanemate õhtud, peod, kontserdid, laadad, talgud, seltsi üldkoosolekud ja loengud). Kui aktiivne on osavõtt koolielust, see sõltub juba igast konkreetsest lapsevanemast. Tavaliselt on lapsevanema panus waldorfkoolis suurem kui riigikoolis.

Kus õpitakse waldorfkooli õpetajaks?
Enamikul Eesti waldorfkoolide õpetajatest on õpetaja kutse kvalifikatsiooninõuetele vastav haridus ning nad on kursis waldorfpedagoogika põhialustega. Waldorfpedagoogilised teadmised on õpetajad omandanud Tartus tegutsevas Waldorfpedagoogika Seminaris, rahvusvahelise Ida-Euroopa Waldorfkoolide Assotsiatsiooni (IAO) poolt korraldatud Baltikumi õpetajate regulaarsetel ühisseminaridel, väljaspool Eestit tegutsevates waldorfpedagoogika seminarides ja õppeasutustes ning Eesti waldorfkoolides peetavatel seminaridel ja loengutel.
2010. ja 2011. aastal toimusid Eestis esimest korda waldorfpedagoogilised täiendusõppekursused Tartu Ülikoolis, neist esimene alushariduse pedagoogidele ja teine I ja II kooliastme õpetajatele. 2015./16. aastal toimub 320-tunnine kursus ravipedagoogika rakendamisest waldorfkoolis. Õpetajate regulaarne enesetäiendus toimub ka iganädalastel pedagoogilise kolleegiumi koosolekutel.
Õpetaja rolli kohta loe lisa peatükist 7.

Millise õppekava järgi waldorfkoolides õpetatakse?
Waldorfkoolides õpetatakse waldorfõppekava järgi.
Waldorfkoolides on Eesti Vabade Waldorfkoolide ja -lasteaedade Ühenduse ning Haridus- ja Teadusministeeriumiga koostöös tehtud erisus, mille järgi ei taotleta riikliku õppekava I ja II kooliastme õpitulemusi vastava kooliastme lõpus. Riiklikult nõutavad õpitulemused omandavad waldorfkoolide õpilased vastavalt waldorfõppekavale osaliselt teisel ajal kui riiklikes koolides, kuid mitte hiljem kui III kooliastme lõpuks (s.o 9. klassi lõpuks).
Nimetatud erisuse seaduslik alus tuleneb põhikooli riiklikust õppekavast, mis on vastu võetud 28. jaanuari 2010. a määrusega nr 14 (RTI, 11.02.2010, 6, 22), mille § 15 „Õppe ja kasvatuse korralduse alused“ sätestab järgmist:
(7) Kooli hoolekogu nõusolekul võib põhikool oma tegevuses juhinduda Steineri-Waldorfi hariduse Euroopa Nõukogu (European Council for Steiner Waldorf Education) kinnitatud põhimõtetest ja püüdlustest ning korraldada sellest tulenevalt õpet viisil, kus riikliku õppekava I ja II kooliastme õpitulemusi ei taotleta vastava kooliastme lõpuks. Vastavad erisused määratakse kooli õppekavas ning kooli õppekava kooskõlastatakse Eestis Waldorfi hariduse põhimõtteid järgivaid koole ühendava organisatsiooniga, mille eesmärgiks on waldorfpedagoogiliste asutuste vahelise koostöö korraldamine ning waldorfpedagoogika lähem tutvustamine ja edasiarendamine.

Mille poolest erineb waldorfkooli õpe õppest muudes koolides?
Waldorfkoolides omandatakse üldharidus waldorfpedagoogilise metoodika abil. Lähemalt saad selle kohta lugeda käesoleva käsiraamatu peatükist 2 „Waldorfpedagoogika põhimõtted“ ja Tartu Waldorfgümnaasiumi kodulehel rubriigi *lugemist* alt uuringu „Waldorfkoolide hetkeseisust ja arenguvõimalustest“ (http://waldorfkool.info/page.php?p=445) lisast 12 „Riikliku õppekava (RÕK) ja waldorfkoolide tuumõppekava (WÕK) erinevused“.

Mis saab siis, kui laps peab waldorfkoolist teise kooli üle minema (nt elukoha vahetuse tõttu)?

Waldorfkoolide õpilased lõpetavad põhikooli ja gümnaasiumi riiklike eksamite ja tunnistustega ning nende teadmised 9. ja 12. klassi lõpus vastavad riiklikele nõuetele. Erinevatest õppimismeetoditest ja õppekavadest lähtuvalt võivad aga teadmised olla omandatud erineval ajal. Lapsevanemal on võimalik küsida lapse klassiõpetajalt, kas ja millises osas tuleks lapsel omandada täiendavaid teadmisi või mis osas on laps mittewaldorfkooli vastavas klassis õpitava juba omandanud.

Loe lisaks uuringu „Waldorfkoolide hetkeseisust ja arenguvõimalustest“ (http://waldorfkool.info/page.php?p=445) lisa 12, kus on välja toodud riikliku õppekava (RÕK) ja waldorfkoolide tuumõppekava erinevused .

Kas waldorfkooli põhikooli/gümnaasiumi lõpetaja saab minna edasi õppima gümnaasiumisse/kõrgkooli?

Jah, suur osa waldorfkooli lõpetajatest jätkab õpinguid. Eesti Hariduse Infosüsteemi (EHIS) andmetel jätkasid 2009/2010. õa-l kahe waldorfkooli lõpetajatest 100% õpinguid, kahes waldorfkoolis oli edasiõppijate osakaal vastavalt 75% ja 80% ning ainsas gümnaasiumiosaga waldorfkoolis jätkas õpinguid 72,2% vilistlastest.

Kuidas on läinud waldorfkooli lõpetajatel?

Uuringuraporti „Waldorfkoolide hetkeseisust ja arenguvõimalustest“ andmetel olid aastail 2002–2008 Tartu Waldorfgümnaasiumi 12. klassi vilistlaste edasised valikud järgmised: kõrgkooli 52%, kutsekooli 11%, välismaale õppima 2%, tööle Eestisse 17%, tööle välismaale 9%, ajateenistusse 4%, lapsega koju 2%, andmed puuduvad 3%.

2012. aastal valmis väga põhjalik uuring „Eesti waldorfkoolide vilistlaste hinnang haridusele“. Mõlema uuringuga saab tutvuda Eesti Vabade Waldorfkoolide ja -lasteaedade Ühenduse kodulehel (http://www.waldorf.ee/lugemist/uuringud).

Mõned viited ka teiste maade waldorfkoolide vilistlaste kohta tehtud uuringutele:
1) Põhja-Ameerika waldorfkoolide lõpetajate uuring
Baldwin, F., Gerwin, D., Mitchell D.: Research on Waldorf Graduates in North America. Phase I. Research Institute for Waldorf Education, 2005.
(http://www.waldorflibrary.org/Journal_Articles/Graduateresearch.pdf)
Gerwin, D., Mitchell D.: Survey of Waldorf Graduates. Phase II. Research Institute for Waldorf Education, 2007.
http://www.waldorflibrary.org/Journal_Articles/GradPhase2.pdf

2) Saksamaa ja Šveitsi waldorfkoolide vilistlaste uuring:
http://www.waldorf-absolventen.de/

Milline on waldorfkooli tunniplaan?
Õppeplaani ja tunniplaani ülesehitus ning teemavalik üksikutes ainetes püüavad arvestada kooliaasta, -nädala ja -päeva rütmilist kulgu, sh arvestada loomupärase rahu, vastuvõtuvalmiduse ja liikumisvajaduse vaheldumisega. Teoreetilised ja kunstilis-praktilised õppeained on tunniplaanis nii, et õppetöö võimaldab vaheldust. Kõik see aitab õppeainet läbi töötada ja püsivalt omandada. Põhiained paigutatakse hommikul esimesteks tundideks. Nendele järgnevad võõrkeeled, kunstilis-praktilised ained, religiooniõpetus ja liikumistunnid.

Õpetamismetoodika arvestab kolme üksteisele rütmiliselt järgnevat õppimise faasi:
1) sisu tunnetamine,

2) mõistmine,
3) kinnistamine.
Õpitulemuste kinnistamine toimub pärast esimese kahe faasi läbimist ja öist unepausi, mis võimaldab omandatust distantseeruda. Viimane õpisamm toimub alles järgmisel päeval. Kõik eelkirjeldatu on vastavuses waldorfpedagoogika põhimõttega: õppimises peab osalema inimene kui tervik.

Kuidas toimub waldorfkooli peatund?
Waldorfkooli peatund ehk põhitund ehk perioodõppe aine tund alustab reeglina koolipäeva ja kestab kaks akadeemilist tundi. Peatundi alustatakse rütmilise osaga, järgneb kordamine, uue teema tutvustamine, õpetatu süvendamine praktilise osaga ning tunni lõpetamine ja rahunemine. Selline tunnijaotuse skeem on õpetajale toeks, et õpitavale loominguliselt läheneda ning arvestada seejuures konkreetse klassi, laste vanuse, tunni aine ja teemaga.

Mis on perioodõpe (epohhiõpe)? Loe ka lisa 2.
Perioodõpe on aine süvendatud käsitlemine määratud perioodil (keskmiselt neli nädalat). Perioodõppetund hõlmab koolipäevast põhitunni* osa, st kaks akadeemilist tundi (kokku 90 min). Waldorfkoolides algab perioodõpe esimesest klassist.

Kas laps ei unusta vahepeal õpitut ära, kui tegeleb sellega vaid 1–3 perioodi jooksul aastas?
Perioodõppeaines õpitut mitte ei unustata pärast õppeperioodi lõppu, vaid talletatakse igakülgselt läbitöötatuna pikaajalises mälus.

Kas waldorfkoolis hindeid ka pannakse?
Eesti waldorfkoolides toimub kuni 8. klassini kujundav-kirjeldav hindamine, seega viiepallisüsteemis hindeid ei panda. Alates 9.

klassist kasutatakse paralleelselt ka numbrilisi hindeid. Loe lisaks lisa 3 Hindamise alused.

Kas waldorfkoolis antakse ka kodus õppida?
Jah.

Kas waldorfkoolis õpivad lapsed lugema ja kirjutama hiljem kui riigikoolis?
Lugema ja kirjutama õppimise protsess võtab näiliselt kauem aega, kuna riigikooliga võrreldes kasutab waldorfpedagoogika siin teistsugust metoodikat. Emakeeleõpetus on alguses suunatud eelkõige nii häälikute, riimi ja rütmi kui ka tähtede vormi ja tähendussisu mõistmisele. Tähevormide tuletamisel pildist, mis iseloomustab häälikut, saab iga laps end individuaalselt siduda üksikute tähtede ja hiljem kogu kirjutamisega. Algõpetuses ei tohi lapsele olla midagi ebahuvitavat. Teisel kooliaastal lisanduvad suurtele tähtedele väikesed trükitähed, nii et kolmandal kooliaastal saab üle minna seotud kirjale. Alles teises klassis hakatakse kasutama lugemikku, enne seda loetakse ainult omakirjutatud teksti. Sarnaselt riigikooliga algab grammatikaõpetus kolmandas klassis.

Miks õpitakse kohe esimesest klassist alates kaht võõrkeelt?
Waldorfkoolides õpetatakse kaht võõrkeelt juba alates 1. klassist. Esimese paari kooliaasta jooksul õpib laps peamiselt järeleaimamise teel, seetõttu on võõrkeeleõpetus sellel perioodil üksnes suuline. 7- kuni 9-aastased lapsed õpivad mälu, kujutlusjõu ning eelkõige rütmilise kordamise toel. Sõnalised pildid, jutustused, laulud, rütmisalmid ning mängud kujundavad lapse keeletaju ja avaldavad otsest mõju hilisemale võimele praktiliselt läbielatut abstraheerida ning teoreetilise õppematerjaliga seostada.

Kuna Eesti asub geograafiliselt ida ja lääne kultuuriruumi ühendavas sõlmpunktis, õpetatakse siinsetes waldorfkoolides peami-

selt inglise ja vene keelt – kaht väga erineva päritolu, ajaloo ning kõlaga võõrkeelt, mille vahetu tajumine juba varases koolieas muudab keeletunnetuse paindlikuks ning aitab rikastada ning avardada lapse maailmapilti.

Miks hakatakse võõrkeeles kirjutama alles paari aasta pärast?
Võõrkeeleõpetus on tihedalt seotud emakeele õppimisega. Laps saab koolis esmalt tugeva põhja emakeeles, alles seejärel on ta valmis omandama võõrkeele tähestikku ning süüvima teiste keelte grammatilistesse struktuuridesse. Seetõttu algab kirjalik võõrkeeleõpe waldorfkoolides 3. klassi lõpus või 4. klassi alguses.

Miks on waldorfkoolis nii palju kunsti- ja käsitööaineid?
I kooliastmes on waldorfkooli õppekavas 2 kunstile ja käsitööle pühendatud tundi rohkem, kui riiklik õppekava kohustab. II ja III kooliastmes on erinevus suurem. Tundide arvu kasvamise põhjuseks on tööõpetuse jagunemine alates 5. klassist käsitööks ja puidutööks, mida õpivad võrdselt nii poisid kui tüdrukud.

Kunstiõpetusel eraldi võetuna ja ka kunstilisel tegevusel teiste ainete raames on waldorfkoolis väga suur tähtsus. Kunst on üks olulisemaid tundekasvatuse vahendeid. See ühendab inimese intellektuaalse poole ning tahtepoole. Seega on raske alahinnata kunsti funktsiooni inimese terviklikus arengus. Lisaks avardab kunst märkimisväärselt inimese võimet näha ja luua uusi seoseid, mis omakorda toetab tema loovat mõtlemist ning ka otsustusvõimet. Ilma praktilise kogemuseta jääks kunstiõpetus, ka gümnaasiumiastmes, paratamatult ühekülgseks. On mõistetav, et näiteks ühe maali loomine võtab tunduvalt rohkem aega kui sellest lihtsalt rääkimine või selle nimetamine. Järelikult tuleb võimalikult erilaadsete kogemuste saamiseks kasutada rohkem aega, mis väljendub suuremas tundide üldmahus. Otseselt kuns-

tilistele ainetele lisanduvad eluks praktiliselt vajalike oskuste omandamine nagu esmaabiõpetus jms.

Käsitöö ja tööõpetuse tundides omandatakse praktilisi oskusi ning õpitakse tundma erinevaid materjale ja nendega ümber käima. Ka siin ei saa korralik töö valmida minutitega, waldorfkoolides pole tavaks lasta käsitöös tehtavaid töid teha kodus.

Nimetatud ainete tundide suurem arv on kokkuvõttes tingitud tähtsatest pedagoogilistest eesmärkidest.

Tabel 1. Praktilist-kunstilised ained riiklikus õppekavas ja Tartu Waldorfgümaasiumi õppekavas, tundide arv nädalas jaotatuna kogu kooliastme peale.

	Riiklik õppekava, mis jõustus 01.09.2014	TWG õppekava
I kooliaste 1.–3. klass	kunst 4,5 tööõpetus 4,5	kunst 6 tööõpetus 6
II kooliaste 4.–6. klass	kunst 3 tööõpetus 5	kunst 6 tööõpetus 10
III kooliaste 7.–9. klass	kunst 3 tööõpetus 5	kunst 6 tööõpetus 11
Gümnaasium 10.–12. klass	kunst 2 muusika 3	praktilis-kunstilised ained 15 muusika 7

Kas õpitakse piisavalt ka reaalaineid?
Reaalainete maht waldorfkoolis vastab üldiselt riiklikule õppekavale. Erinevus on III kooliastme füüsikas ja keemias, mida waldorfkoolis õpetatakse kontsentreeritult põhitundides.

Üks erinevusi on loodusõpetuse ülesehituses. Algklassides vaadeldakse loodust enamasti elavalt ning käsitletakse fantaasiarikkalt ja mitmekülgselt. Lähtepunktiks on inimene, edasi käsitletakse alates 4. klassist põhjalikumalt loomi, siis 5. klassis taimi ja loomi ning 6. klassis taimi ja kivimeid. Järgnevad füüsika ning 7. klassis keemia, ka inimest käsitletakse eri aspektidest põhjalikult kuni põhikooli lõpuni.

Tabel 2. Reaal- ja loodusained riiklikus õppekavas ja Tartu Waldorfgümaasiumi õppekavas, tundide arv nädalas jaotatuna kogu kooliastme peale.

	Riiklik õppekava, mis jõustus 01.09.2014	TWG õppekava
I kooliaste 1.–3. klass	matemaatika 10	matemaatika 12 (sh vormijoonistamine)
II kooliaste 4.–6. klass	matemaatika 13 loodusõpetus 7	matemaatika 12 (sh vormijoonistamine) loodusõpetus 6, sh loomaõpetus 2, taimeõpetus 2, kivimiõpetus 1 füüsika 1
III kooliaste 7.–9. klass	matemaatika 13 loodusõpetus 2 bioloogia 5 geograafia 5 keemia 4, füüsika 4	matemaatika 14 (sh joonestamine), loodusõpetus 1, bioloogia 6, geograafia 4, keemia 4 füüsika 4
Gümnaasium 10.–12. klass	lai matemaatika 14 kitsas matemaatika 8, bioloogia 4, füüsika 5, keemia 3	lai matemaatika 14 füüsika 6 keemia 4 bioloogia 4

Kas waldorfkoolis kasutatakse õpikuid ja töövihikuid?
Riigikoolides tuntud õpikuid ja töövihikuid waldorfkoolide lapsed ei kasuta. Töövihikud koostavad ja kujundavad lapsed endale õpetaja juhendamisel ise. Kirjapandud materjal on ühtlasi ka õpiku eest, mida lapsed hoiavad hoolega alles ka aastate pärast.

Õpetajad kasutavad enamasti tundide ettevalmistamiseks muude materjalide kõrval ka õpikuid. III kooliastmes kasutab mõni õpetaja aeg-ajalt õpikuid ka tunnis. Nt 9. klassis on matemaatika-ülesanded mõttekam kirjutada õpikust maha, kui et õpetaja need kõigile paljundab.

Kas waldorfkoolid on seotud mõne kindla usuliikumisega?
Ei ole. Lähtudes waldorfpedagoogika üldprintsiipidest, ei tee koolid laste vastuvõtmisel vahet lapse soo, rahvuse, usu, akadeemilise võimekuse ega vanemate majandusliku seisu alusel.

Kas waldorfkool sobib igale lapsele?
Waldorfkool sobib enamikule lastest. Mõnikord ei võeta õpilasi waldorfkooli vastu ebapiisava koolküpsuse tõttu või tervislikel põhjustel. Erivajadustega lastele (toimetuleku- ja hooldusõpet vajavatele lastele) on loodud spetsiaalsed waldorfkoolid – ravipedagoogilised koolid.

Mida tähendab waldorf?
Waldorfpedagoogikale pandi alus Esimesele maailmasõjale järgnenud sotsiaalse ja majandusliku kaose tingimustes. Euroopa tuleviku pärast muretsevad inimesed, kes olid olnud tunnistajaiks endise sotsiaalse süsteemi lagunemisele, üritasid ümber orienteeruda. Emil Molt, Stuttgarti Waldorf-Astoria tubakavabriku direktor, oli üks neist inimestest. Ta pöördus Rudolf Steineri, antroposoofilise liikumise rajaja ning ühe tolleaegse uuendusliikumise juhtkuju poole sooviga, et ta kavandaks ja käivitaks vabrikutööliste lastele mõeldud kooli. Kuue kuu pärast, 1919.

aasta septembris, avas oma uksed esimene waldorfkool. Kooli nimi meenutab Waldorf-Astoria tubakavabrikut, mille direktor oli Emil Molt, vahetult sõjale järgnenud ajal tähelepanuväärset initsiatiivi ilmutanud tööstur.

Kas waldorfkoolis on vabakasvatus?
Sõna „vaba“ kasutamine waldorfkoolide nimes on viinud selleni, et waldorfkoole seostatakse vabakasvatusega. Sõna „vaba“ viitab vabadusele ise otsustada ning selle eest ka vastutada, mitte aga vabakasvatusele.

Kust saab waldorfkooli lapsevanem oma küsimustele vastused?
Lapsevanematel on võimalus pedagoogilist valdkonda puudutavate küsimuste ja ideedega pöörduda klassiõpetaja, õpetajate kolleegiumi ning seltsi juhatuse poole, majandusküsimuste ja ideedega kooli pidava seltsi juhatuse poole ning tervishoiu- ja toitumisküsimustes kooliarsti või mõne õpetaja poole.

LISAD

LISA 1. Rudolf Steiner – waldorfpedagoogika rajaja[3]

Rudolf Steiner oli esimese waldorfkooli rajaja. Ta õppis Viinis loodus- ja humanitaarteadusi, hiljem oli Goethe teaduslike tööde esimese väljaande toimetaja. Pärast kolimist Berliini 1897. aastal hakkas ta tegelema töölisharidusega ja alustas Teosoofilise Seltsi raames loengute pidamist. Pärast Teosoofilisest Seltsist eemaldumist 1913. aastal ja sõltumatu Antroposoofilise Seltsi asutamist tegutses ta mitmel kultuuri, sotsiaalelu ja teaduse uudsel alal. Keskseks teemaks tema töödes oli uudne käsitlus inimesest ja tema vahekorrast loova tegevusega, mis toimib nii makro- kui mikrokosmoses.

Rudolf Steiner sündis 1861. aastal Kraljevecis, mis oli siis Ungari, nüüd aga Horvaatia koosseisus. Tema isa oli jaamaülem, nii tuli perel aeg-ajalt elukohta muuta, kui raudteevalitsus isa uuele kohale määras. Steineri kasvukeskkonnaks olid väikesed maajaamad, aga ka loodus ise, sest tee kooli oli enamasti üpris pikk. Pärast algkooli kaldusid tema huvid pigem loodusteaduste, matemaatika ja tehnikaalade kui vabade kunstide poole. Siiski huvitus ta juba küllalt vara Kanti filosoofilistest töödest ja Saksa idealistidest.

Viini Tehnikaülikoolis kuulas Steiner loenguid loodusteadustest, ühtlasi võttis ta osa ka filosoofia ning kirjanduse loengutest ja kursustest. Samaaegsed okultistlikud kogemused seadsid noorukist üliõpilase ette tõsiseid küsimusi. See, mida tema läbi elas,

---

[3] „Waldorfpedagoogika“. Näituse kataloog UNESCO Rahvusvahelise Hariduskonverentsi 44. istungjärguks, 1995.

tundus olevat teistele kättesaamatu. Loodusteadused ja sisemised vaimsed kogemused näisid ühitamatuina. Nii jõudis Steiner tunnetusteooria juurde, ta hakkas uurima mõistete kujunemist, nende kasutamist ja vahekorda tegelikkusega. Selline pööre juhtis ta antropoloogia juurde, ta hakkas otsima vastust küsimusele inimese olemusest.

Noorusele vaatamata usaldati Steinerile Goethe teaduslike tööde toimetamine. See töö juhtis ta Weimaris asuvasse Goethe ja Schilleri arhiivi. Tema doktoritöö käsitles tunnetusteooriat. 1893. aastal avaldati tema põhiteos „Vabaduse filosoofia". Sajandivahetusest kuni surmani Dornachis 1925. aastal pidas ta loenguid ja jätkas oma uuringuid inimese olemusest üha laiemas plaanis.

Ületanud Kanti filosoofias tunnetusele seatud piirid oma tajude intensiivistamise, meditatiivse töö ja sisemise arenguga, tuli Rudolf Steiner välja radikaalse paradigmanihkega, mis on tähtis kogu filosoofia ajaloo seisukohast. Teda ei huvitanud ei uute mõistesüsteemide loomine, uute teooriate väljatöötamine ega ka pidev arutelu kontseptuaalsete mudelite üle. Steineri lähenemine tähendas pigem pidevat kogemise, tajumise ja vaatlemise piiride avardamist, millega kaasnes kasutatavate meetodite teaduslik täpsus ja konsekventsus. Sai võimalikuks psühholoogiliste ja vaimsete ilmingute teadvuslik uurimine, nende vaatlemine ja kirjeldamine. Sellisest objektiivsest tööst tulenesid mitmed praktilised ja moraalsed järeldused. Antroposoofia, nagu Steiner oma lähenemist nimetas, arenes välja kui „vaimuteadus". Vaimsete kogemuste teaduse kaudu võib inimene kokkupuutel reaalsusega leida uut orientatsiooni ja mõistmist ning impulsse kunsti, teaduse ja sotsiaalse elu uuendamiseks.

1917. aastal toimus läbimurre. Kolmkümmend aastat vaimset teaduslikku tööd võimaldas Steineril jõuda inimese kolmetise olemuse mõistmiseni. Nüüd oli võimalik selgelt eristada keha,

hinge ja vaimu vastastikuseid seoseid ja nende iseloomulikumaid jooni. Meelte- ja närvisüsteem, rütmiline organisatsioon ning keha ainevahetus- ja jäsemetesüsteem osutusid olevat vastavuses hinge omaduste, mõtlemise, tundmise ja tahtega. Neist võivad kujuneda kõrgemad vaimsed võimed, mida Steiner nimetas imaginatsiooniks, inspiratsiooniks ja intuitsiooniks. Enesetunnetus võimaldab inimese „isel“ või „minal“ jõuda oma sisemise olemuse muutmiseni.

Ajaloolise teadvuse pöördepunktis Esimese maailmasõja lõppemisel olid need seisukohad aluseks ulatuslikele muudatustele pedagoogika, meditsiini, teaduse, ühiskonnaelu ja majanduse vallas. Kerkis esile uudne lähenemine kultuuri-, ühiskonna- ja majanduselule. Steiner ja tema kaastöötajad olid juba suutelised seda esialgsel kujul teoks tegema. Steineri saavutused tegid antroposoofiast meie aja kultuuriimpulsi. See rajaneb vastutustundliku indiviidi arenemise võimele. Steiner avab kaugeleulatuvaid tulevikuperspektiive, mida me oma pöördelise tähtsusega ajal unustada ei tohiks.

LISA 2. Mõisted

Ainevihik – aineõpetuse käigus õpilase loodud töövihik-õpik. Selles on kokkuvõtteid käsitletud teemadest, illustratsioone ja skeeme, iseseisvaid töid, loovtöid jms.

Antroposoofia – (tarkus inimesest – kr k) on tunnetustee ehk meetod ülemeelelise (vaimse) uurimiseks, mida dr Rudolf Steiner arendas välja teadusharuna. Antroposoofia on mõjutanud mitmeid valdkondi, nagu näiteks pedagoogika ja ravipedagoogika (waldorfkool, Camphill), meditsiin (antroposoofiline meditsiin), põllumajandus (biodünaamiline põllumajandus), ühiskond (sotsiaalse organismi kolmeliikmelisus), liikumiskunst (eurütmia), religioon (Kristlaste Osaduse Kirik) ja rahandus (GLS Gemeinschaftsbank).

Eurütmia – Rudolf Steineri poolt välja arendatud liikumiskunst, milles väljendatakse kunstiliselt keha liikumise abil kõne ja muusika sisemist struktuuri ning seaduspärasusi. Seda uut kunstivormi, lavakunsti üht alaliiki, on tema sünnist alates tunnustatud kogu maailmas. Eurütmia kujundavail ja tasakaalustavail omadustel on lisaks iseseisvale teraapilisele väärtusele täita oluline roll ka waldorfpedagoogikas.

Inimeseõpetus – antroposoofia* inimese olemust käsitlev osa.

Jutustav osa –peatundi ehk põhitundi* lõpetav osa.

Klassiõpetaja – õpetaja, kes võtab otsese vastutuse ühe klassi arengu eest 1. – 6./8. klassini. Klassiõpetaja kujundab klassi kui tervikut ning õpetab perioodõppe aineid ja oskuste piires mõnda võõrkeelt, liikumis- või kunstiainet. Klassiõpetaja teadvustab

oma vahetut mõju klassile ning sellest tulenevat enesekasvatuse ja enesetäienduse vajadust.

Kolleegiumi koosolek – kooli pedagoogilise juhtimise vorm. Koosolekud toimuvad regulaarselt kord nädalas, koosolekul osalevad kõik õpetajad.

Perioodõpe (epohhiõpe) – aine süvendatud käsitlemine määratud perioodi (keskmiselt neli nädalat) vältel. Waldorfkoolides algab perioodõpe esimesest klassist. Ühelt poolt võimaldab perioodõpe käsitleda ainet süvendatult, kinnistades õpetust ka elamuslikult, teiselt poolt arvestab perioodõpe ööpäeva rütmi ja kaasab sel moel õppeprotsessi ka une ajal toimuvat.

Pildiline õpetusmeetod – õpetamismeetod jutustavates ainetes 1.–8. klassis, osaliselt ka hiljem. Elav, kujundlik, kirjeldav sõna äratab lapse fantaasia ja sisemise võime luua pilte (sisemine aktiivsus) ning loob vastukaalu tänapäeval meediamaailmast tulvavatele valmis piltidele (sisemine passiivsus).

Põhitund/peatund – tund, mis on tavaliselt päeva alguses ja käsiteb perioodõppe* ainet. Selle tunni kestus on tavaliselt kaks ainetundi.

Rütmilised tegevused – kehakoordinatsioon, laul, retsiteerimine, pillimäng jms – koondavad tahet, valmistavad tunniks ette. Rütmiline osa on mahukam ja struktureeritum nooremates klassides.

Vormijoonistamine – õppeaine, milles ilu on ühendatud täpsusega. See nõuab õpilaselt ärksust ja tähelepanelikkust. 5. kooliaastal muutub vormijoonistamine geomeetriliseks joonistamiseks. Et lapsed on neli aastat kestnud vormijoonistamise jooksul saanud ettekujutuse erinevatest geomeetrilistest kujunditest,

tuleb neid nüüd iseseisvalt ja võimalikult täpselt joonistada. Kui 5. klassis joonistatakse vorme vaba käega, siis alates 6. klassist võetakse kasutusele ka sirkel ja joonlaud.

Õpetajate/pedagoogiline kolleegium – kooli juhtorgan pedagoogilises valdkonnas, kooli süda. Pedagoogilised arutelud ja otsustamine toimuvad kollegiaalselt, konkreetsed vastutusalad on jaotatud üksikinimeste või inimgruppide vahel. Regulaarse koostöö vormiks on kolleegiumi koosolek*.

LISA 3. Hindamise alused

Eesti waldorfkoolides kasutatakse vähemalt kuni 8. klassini kujundavat-kirjeldavat hindamist. Alates 9. klassist kasutatakse täiendavalt ka numbrilisi hindeid. Waldorfkoolides kannab hindamine ning tagasiside andmine põhiliselt üht ja peamist eesmärki – toetada last tema arengus. Last vaadeldakse võimalikult mitmekülgselt, pidades nõu õpetajate, lapse hooldaja, terapeutide, kooliarsti või teiste spetsialistidega. Tagasiside toimub nii suuliselt – vanemateõhtud, individuaalvestlused vanematega, arenguvestlused – kui ka kirjalikult kirjeldavate-iseloomustavate tunnistuste vormis.

Tunnistused sisaldavad järgmist:
- lapse füüsilise, emotsionaalse, vaimse ja sotsiaalse arengu kirjeldust;
- ülevaadet õpilase õpihuvi ja ainetealaste saavutuste kohta;
- läbitud teemade loetelu.

Pedagoogiline kolleegium otsustab, kui tihti õppeaasta jooksul kirjalik-iseloomustav hinnang antakse või millal saab selle enda kätte lapsevanem, millal õpilane.

Waldorfkoolide õpilased lõpetavad põhikooli riiklike eksamite ja tunnistusega. Vajaduse korral „tõlgib“ õpetaja koostöös klassi pedagoogilise kolleegiumiga kirjalik-iseloomustava hinnangu ka numbrilisse keelde.

Õpilasi ei jäeta üldjuhul klassikursust kordama. Kui õpilase üldine areng on eakaaslastest väga erinev, võib õpilase siiski ümber paigutada vanemasse või nooremasse klassi. Selline protseduur on erand, mis saab tuleneda õpetajaskonna ja vanemate ühisest otsusest.

LISA 4. Waldorfkooli õppekava skemaatiline puu[4]

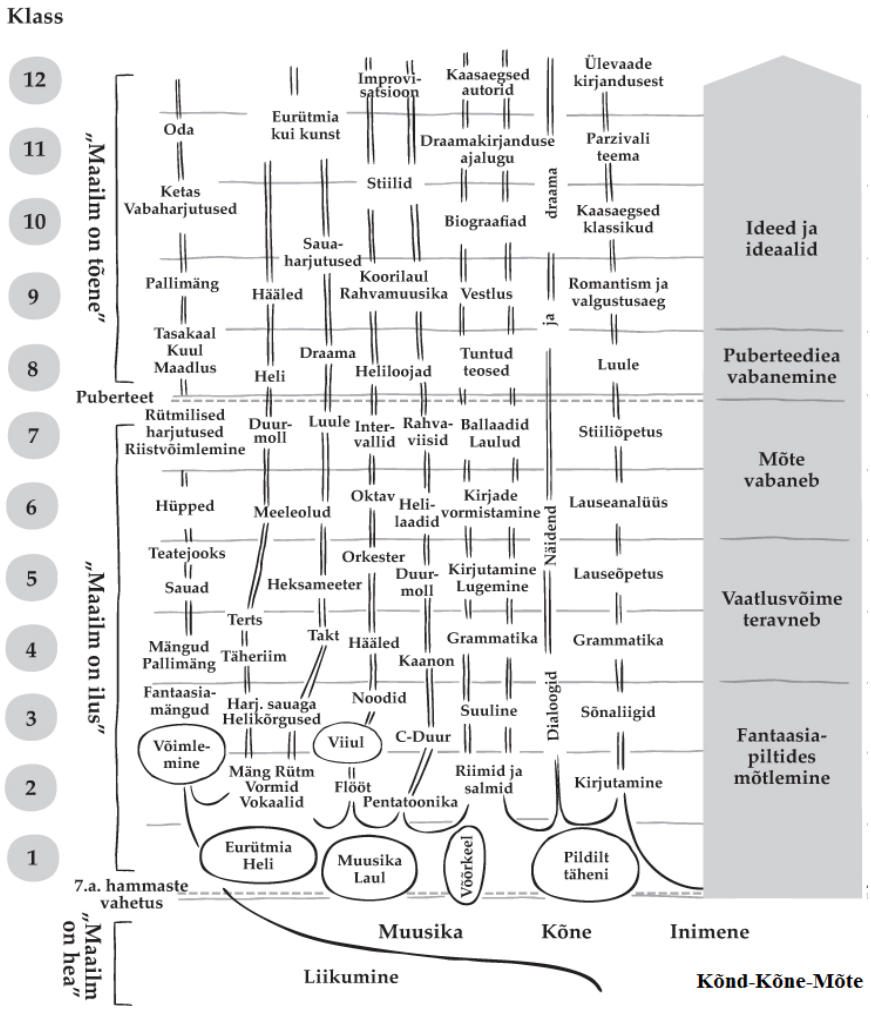

0-7.a. õppimine jäljendamise kaudu

[4] Raamatust Keller, G., „Südamega koolis", Trt 2011

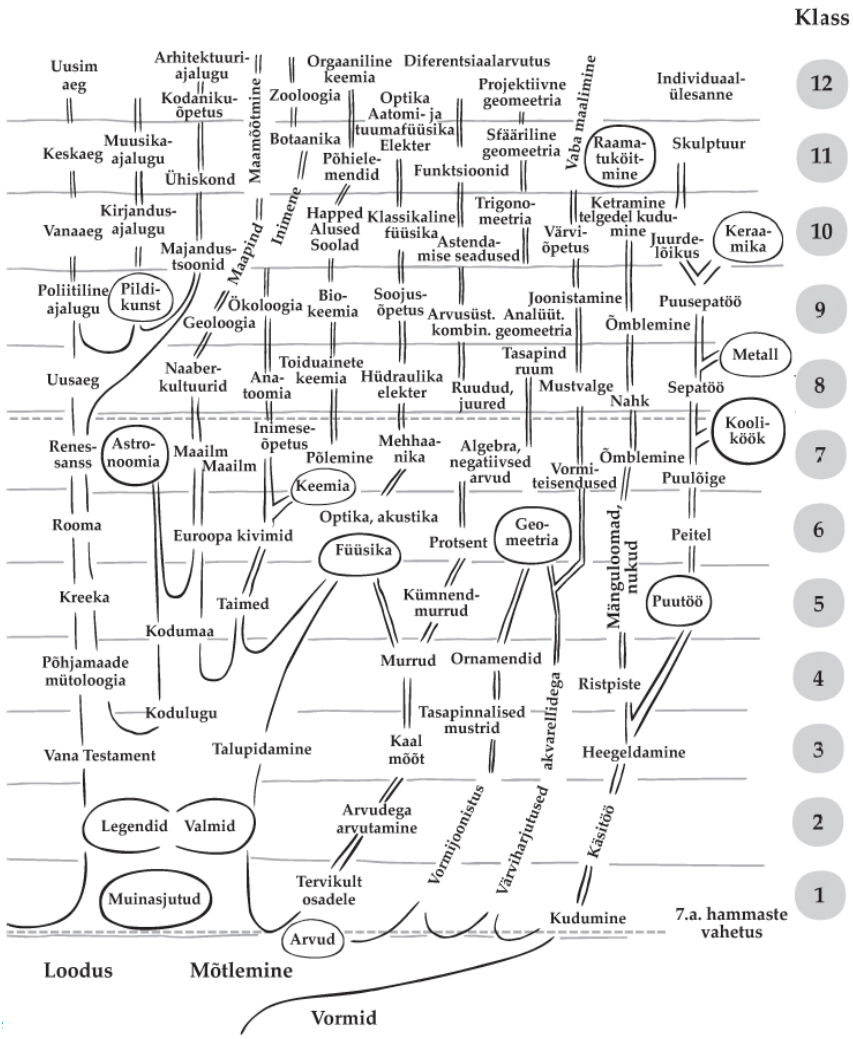

0-7.a. kasvatamine eeskuju kaudu

LISA 5. Lastevanemate kool ja laste huviringid

Lastevanemate koolid

Tihe koostöö õpetajate ja lastevanemate vahel ning eneseharimine on waldorfkoolidele alati omane olnud. Tänaseks on Rosma ja Viljandi waldorfkoolide juurde loodud koolid ka lastevanematele.

Rosma Lapsevanemate Kool
Täpne info kooli kodulehelt (Selts > Vanemate kool)
http://rosma.edu.ee/wp/vanemate-kool/

Laste huviringid

Eesti waldorfkoolide juures tegutsevad huviringid:

Tallinna Vaba Waldorfkool
Täpne info huviringide kohta on kooli kodulehel (Kool > huvikool)
http://tallinn.waldorf.ee/et/kool/huvikool

Tartu Waldorfgümnaasium
Täpne info huviringide kohta on kooli kodulehel (Koolielu > Huvitegevus)
http://waldorfkool.info/page.php?p=107

LISA 6. Soovitatav kirjandus

- Ahmavaara, U. , Peltonen, E., Virkkunen, K. „Steiner-kooli põhijooned“. EAS 1990.
- Carlgren, F. „Vabaduskasvatus“. Eesti Õppekirjanduse Keskus 1992.
- Eisen, F. „Koolile pühendatud elu. Johannes Käis 1885–1950“. Tallinn: Valgus 1985.
- Glöckler, M., Goebel, W. „Laps. Meditsiinilis-pedagoogiline nõuandja“. PreMark, EVWLÜ 2002.
- Heydebrand, C. „Vaba Waldorfkooli õppeplaanist“. EVWLÜ 1998.
- Hofrichter, H. „Waldorf. Nime lugu“. Pädagogische Foschungsstelle beim Bund der Freien Waldorfschulen, Stuttgart 2005.
- Keller, G. „Südamega koolis“. Tartu: Eesti Sotsiaalprogrammide Keskus 2011.
- Kranich, E.-M. „Vabad Waldorfkoolid“. Tallinn 1991.
- Käis, J. „Kooliraamat“. Tartu: Ilmamaa 1996.
- Lievegoed, B. „Lapse arengufaasid“. EAS kirjastusgrupp 1993.
- Lievegoed, B. „Ravipedagoogiline vaatlus“, Tallinn: Librarius 1997.
- Lindenberg, Ch. „Waldorfkoolid: hirmuta õppida, eneseteadlikult tegutseda“. Tallinn 1993.
- „Meie kooli lugu. TWG eile ja täna“. Tartu Waldorfgümnaasium 2005.
- Patzlaff, R. „Tardunud pilk. Televisiooni füsioloogilised mõjud ja lapse areng“. PreMark 2003.
- Richter, T. „Vaba Waldorfkooli ülesanne ja õpetuseesmärgid“. EVWLÜ 1998.
- Steiner, R. „Kasvatuskunst. Metoodilisi ja didaktilisi nõuandeid“. GA 294, Tallinn 1994.
- Steiner, R. „Lapsekasvatus vaimuteaduse seisukohast“. Tallinn 2000.

- Steiner, R. „Üldine inimõpetus kui pedagoogika alus“. GA 293, EVWLÜ 2003.
- Stockmeyer, E. K. A. „Rudolf Steineri juhised waldorfõpetuse kohta“. EVWLÜ, 1998.
- Streit, J. „Muinasjutt lapse elus“. Tallinn: EAS 1992.
- Virkkunen, K. „Muinasjutud ja muinasjutupildid“. Tallinn 1992.
- „Waldorfpedagoogika“. Näituse kataloog UNESCO Rahvusvahelise Hariduskonverentsi 44. istungjärguks, 1995.
- Wilkinson, R. „Steinerpedagoogika vaimne aluspõhi“. Tallinn 2006.